

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISKI DAGBLADET

Laupäeval, 14. aprillil 1973

Nr. 29 (3817)

15. aastakäik

Võitlejate Oslo liin tõi Kanadas PROTESTE

TORONTO (EPL) — Kanada Eesti Võitlejate Ühingu Liidu juhatus tabab tähtsada kommunistide lavastusprotestide küsimuse, kus kohut mõistetakse nende üle kes 39 aastat tagasi olid rakendatud korra ja julgeoleku kaitses, ning viia koos lätlaste ja leedulastega UNO inimõiguste komisjoni ette, ütles esimees kpt. A. Nõmmik, Liidu esinduskogu koosseisul. Kuu kajastusi ka osa "Võitlejate" ringkondade rahulolematust kesksele poolele toimunud lähendamise pärast n.n. Oslo-valitsusele.

Ülemaailmse Eesti Võitlejate Keskuse aruande puhul, mille esitas abiesimees A. Jurs, tekkisid elavatest sõnavõttudest selgus, et Toronto Võitlejate ühing ei jaga keskuse poliitilist liini.

Selgus, et Toronto-ühingu juhatusele on tõsiselt raskusi keskuse esimehe Avdy Andersoniga USA-s, kes on ka keskuse masinal paljudat trükise "Virgats" toimetaja. Esimees Manivald Randla, H. Madel jt. süüdistasid Andersoni "Virgatsi" muutmises Oslo-valitsuse

häälekandjaks, mis on vastuolus sõjameeste kongressi otsustega.

Major B. Leeman, end. ratsarügemendi ohvitser, süüdistas ühtlasi, et ülemaailmse keskuse esimees kasutab aukraadi, milleks tal polevat pädevust.

Esinduskogu leidis, et keskusele tuleb valida lähemal ajal uus esimees ja seadis sellele kohale üles major Ulo Ansoni kandidatuuri.

Nagu teatavaks on saanud, on ek-siilvalitsuse küsimus tekitanud teravaid lahkarvamisi ka n.n. rahvuslaste ringkonnas.

KAKS HÄÄLT OTSUSTASID Kanada-praosti

TORONTO (EPL) — Peapiiskop Konrad Veemi juuresolekul toimus Kanada uue praostkonna esimene sünd, kus toimusid ka praosti ja abipraosti valimised. Need küsimused põnevalks, kuna esitatud kandidaadid osutusid peaaegu ühtetugevusteks. Ainsalt kaks häälset ülekalluga valiti praostiks selle ametikoha senine hääli kohusetäitjana, Montreali koguduse hingekarjane Karl Raudsepp.

Kanada-praostiks valiti Karl Raudsepp Montrealist.

Üles oli seatud peale tema veel Toronto Kolmainu koguduse õpetaja Oskar Gnadeniteich, kes teenib veel kolme kogudust teistes linnades.

Sama pingeliseks kujunes ka abipraosti valimine, kus kandideerisid Toronto Pööri koguduse õpetaja Oskar Puhm ja Vancouveri õpetaja Helmut Pliir. Mõlemad said täpselt ühe palju häält ja loosisiga sai abipraostiks H. Pliir.

Semini oli abipraosti kohusetäitjaks õp. O. Puhm, kes nüüd valiti praostkonna nõukogu liikmeks koos V. Rebasega Hamiltonist ja Edgar Heinsooga Montrealist. Sinodil oli esindatud 28 saadikut.

Sinodit ei ole praostkonnas peetud vastuolude tõttu ja asi lahendati oma ajal provisoriselt praosti ja abipraosti määramisega otse peapiiskopi poolt.

Nüüd on praostkond normaalselt konstitueeritud.

KEELESEPA Johannes Aaviku viimne teekond

Eesti rahva populaarne "keelesepp" Johannes Aavik maeti Stockholmis Metsakalmistul laupäeval, 7. aprillil. Ülestõusmise kabel, kus matusetalitust toimus, oli kogunenud tulvil täis eesti keele ja keeleuenduse sõpru — teadusmehi, kirjanikke, pedagooge, avaliku elu tegelasi ja saarlasi, kellede hulgas kadunu oli üks nimekaimad. "Üks eesti rahva suuri poegi ja eesti kultuuri kõigi aegade silmapaistvamaid esindajaid on lahkunud meie seast, ütles oma järelehüüdes kommentaarivalt Uppsala ülikooli eesti keele dotsent ja kadunu õpilasi dr. Valter Tauli.

Johannes Aaviku lühine tamme-kirst oli ümbritsetud arvukate sinimustvalgetes lilledes pargadega eesti organisatsioonidelt, asutustelt ja sõbraladelt ja selle külgedel seisis auvalves eesti vaimuelu ja organisatsiooni esindajad, kes matusetalituse käigus vahetusid.

Auvalvuriteks olid keeledotsent Valter Tauli, Eesti Keele ja Kirjanduse Instituudi juhataja Paul Laan, koolideinspektor Herman Rajamaa, ajaloosel Jakob Koit ning professor Evald Blumfeldt, kes ühtlasi esindas kadunu akadeemilist organisat-

siooni, Eesti üliõpilaste Selts Veljestot ja ühes eelmistega ka Eesti Teaduslikku Seltsi Rootsis, õigusteadlane Heinrich Mark (EÜS Veljesto), lektor Villem Grossthal, kirjanikud Raimond Kolk, Karl Ristikivi ja Kalju Lepik, keeleteadlane Kristjan Meikop, Juhan Mägi (EÜS Veljesto), fil.dr. Johan Ungerson, fillic. Meemo Mäelo, õigusteadlased Leo Parre ja Leo Urm, dr. Ants Anderson, fillic. Helmut Hagar, tehn. dr. Ivar Paljak, fil.dr. Indrek Martinsen, fillic. Nils Lindeberg-Lindvet ja tsiv. ins. Juho Arras.

Matusetalituse pidas praost teollic. Richard Koolmeister, kes olles kadunaga koos töötanud EELK piiblitõike komisjonis, oma matusekõnes meenutas koostööd kadunaga. "Ta ei surnud kunagi peale keeleuendusi, küll aga juhtis tähelepanu headele ja halbadele vormidele", ütles õpetaja, tõstes esile Johannes Aaviku väärtuslikku panust Raamatute Rammatu uue tõlke keelelise viimistlemisel.

Järg. lhk. 3.

Johannes Aaviku kirst Metsakalmistul Ülestõusmise kabelis oli ümbritsetud paljude pargadega ning auvahtkonnaga. Püüdi keskse, kiristu taga, praost Richard Koolmeister matusetalitust pidamas. (EPL-foto Lepper)

Iisraeli hulljulge atakk araabia gerilja vastu keset Beirutit

Iisraeli komandosõdurid sooritasid välkrünnaku araabia gerilja ühele peakorterile, mis asus Libanoni pealinnas Beirutis. Iisraellased toimetati kohale helikopteritega ja osalt ka paatidega. Sõit linnasest läbi Beirutis registreerimis-siltidega autodes. Geriljale tuli rünnak absoluutselt ootamatusena, kuna keegi ei võinud unes ka aimata, et Iisrael võib oma operatsioone kanda üle vaenuliku riigi pealinnas.

Iisraeli aktsiooni põhjast nähtavasti hiljuine vahejuhtum Küprosel, kus araabia gerilja püüdis hõivata üht Iisraeli lennukit. Katse ebaõnnestus. Samal ajal plahvatas üks terroriste pomm Nicosias, Iisraeli suursaadiku korteri väravas.

Operatsiooni Libanoni pealinnas võttis osa umbes 30 komandosõdurit. Neist sai kaks surma ja kaks haavata. Beirutist teatatakse, et araabiaste kaotused olid suuremad. Kõigepealt surmasid Iisraellased kolm silmapaistvat geriljajuhti.

Ja edasi surmati veel neli libaneelast ja haavati 29. Palestiinlaste kaotused tapetute ja haavatute näol olid kokku 40 inimest, testab Libanoni kaitseministeerium. Mitteametlikud ringkonnad aga märgivad, et kokku surmasid Iisraeli komandosõdurid 20 araabiast.

200 meetri kaugusel gerilja peakorterist paiknes üks Beirutis politsei suuremaid kasarmuid ja pärast umbes 20 minutit kestnud operatsiooni võeti komandosõdurid pardale mere-annal — vaevalt poole kilomeetri kaugusel ühest suurest sõjaväekasarmust.

Vastupanu peaaegu ei esinenud. Iisraeli õllatus-shokk oli nähtavasti liiga suur. Ka palestina-gerilja juhid ei jõudnud midagi ette võtta. Üksed lihtsalt lõhuti maha ja Iisraellased tulistasid automaatrelvadest surmaks kõik ettejuhtuvad isikud.

Iisraeli komandosõdurid olid pikemat aega ette valmistatud. Kasutuselolnud autod olid üritatud Beirutis elunevatel välismaalastel, nagu märgivad Libanoni võimud. Need olid paigutatud sellele kohale lähedusse, kus komandosõdurid maabusid.

Lähemaid andmeid operatsiooni üksikasjade kohta ei avalda ka Iisraeli võimud. Vägede ülemjuhataja David Elazar märgib, et taolisi operatsioone

Järg. lhk. 11

Pühade LEHT

Eesti Päevaleht ilmu b'lestõusmise pühade tõttu trükkikoja töökorra tingimustena ainult ühe numbriga tulval nädalal, mis loogajatele saabub neljapäeval, 19. aprillil ja on pühadenumbriks.

EPL

14. aprillil 1973

EBAINIMLIKKUSI

Mis juhtus USA sõjavangidega Põhja-Vietnami ja FNL-sisside käes? Kuna maailmale on antud ajakirjanduses, TV-s ja raadios pidevalt pilt USA-st kui ebainimlikust sõjapidajast kommunistliku poole vastu, on tõigile vägisi jäänud mulje, et see pool on olnud õiglane ja humanne, nii nagu peavad olema tõeliselt vabadusvõitlejad, kellele neid läänedemokraatia teise sisepropaganda on kujutanud. Alles nüüd, kui pärast rahutegevusi vastutati viimane sõjavang, hakkas äkki selguma, et pilt on olnud völs ja USA ei ole püüdnudki ennast kaitsta vastusõidustega kartuses, et see võiks vaid halvendada vaenlase käes olevate sõjavangide saatust.

Kui Rootsi televisioon, edasi andes esimesi sõjavangide jutustusi plinamistest vangistuses, mis meenutava dštalini ja Hitleri "klassikalisi" meetodeid inimeste mürdmiseks, avaldas raporteeriva toimetaja suu läbi kokkunud küsimuse välispoliitilisele ekspedierile: kas see on võimalik, kas see saab tösi olla, siis ekspert leidis, et oleks vale neid jutustusi tagasi tõrjuda kui võltsinguid, kuigi Hanoi seda viidab — "sellist juhtub sõjas". Ja sellega oli küsimusest üle saadud. Keegi ei kõnelenud sõjariimadest, ebainimlikkusest, Genfi konventsiooni rikkumistest jne. Sest piinamine on ju loomulik asi sõjas.

Iseasi on muidugi, et ka pommitamised, mineerimised jne. on loomulikud sõjas — vähemalt on nad seda olnud kuni Vietnami sõjani, kas väljaspool hakkasid töötama sõjariima-tribunaalid üle sõdva poole hukkamõistmiseks. Kuid, nagu rääkis selgub, on ka vastaspool usinalt rikkunud kõiki inimlikkuse reegleid, kuigi mitte summaarsetes pommitamistes, vaid individivide kohtlemises, kes vangid langesid ja jalga jäid, olgu need siis USA sõjavangid või vietnamlased võitlus-tandrelt, kui nende külad käisid ühest käest teise kätte. Nendega täideti masshauadusi. Ja see asjaolu omakorda on kasvatanud kogu sõjas vastastikust viha ja julmust — "nagu juhtub sõjas".

USA sõjavangide arv osutus väiksemaks, kui Washingtonis arvestati. Märksa väiksemaks, sest ilmselt üks osa ei pidanud vangistusele vastu. Nagu jutustustest selgub, kasutati klassikalisi KGB-Gestapo võtteid: vange peksti, neid seoti köigasse, venitati luid-liikmeid, maeti elusalt ja kaevati jälle välja, paigu-

tati kappkongidesse jne. jne. Kuni nad välja andsid oma sõjalised informatsioonid ja nõustusid esinema oma maa vastaste apellide esitajana ja allakirjutajajana. Kui presikonverentsil USA-s küsiti ühelt lendurkolonelilt, kas ta piinamisel karjus, siis vastas ta lakooniliselt: "Ma otse rööksin terve päeva ja siis olin sunnitud alistuma".

Kuid oli ka neid, kes otsekohe oma naba hoidmiseks pakkusid vaenlasele oma teenet ja nii pääsevad piinamistest — alles mõne päeva eest jutustas üks Kambodzhast vabastatud vang, kes tuli "väljaspool kontingenti" ja kelle olemasolust USA võimud ei olnud teadlikud (on ju võimalik, et selliseid on veel paljusid nn. kadumalainute näol), et teda on sisside juures üle kuulanud pesuhtne ameeriklane, kes kandis FNL ohvitseri tunnuseid. Igall juhul, nagu see ikka juhtub vangide väljandmistele eel, läks sõjavangide elu märksa paremaks, kui neid hakati "nuumama" ühelt poolt külastavale välismaa "rahugruppide" venmisobjektidele, teiselt poolt aga läheneva rahuga siimapiiril.

Hanoi on sõjavangide jutustused tembelandanud "häämatuks valemeks". Ja kuigi paljude vangide vigastused on silmaga nähtavad ja käega katsutavad. Ühendriikides on jutustused avaldanud erakordset mõju, mujal, USA-vastases demokraatlikus maailmas on aga vähem muret tekitanud sõjariimad kui just see mõju, mida nende paljastamine sõjavangide kodumaal avaldab. Kartused keerlevad selle ümber, kas USA president võiks meeleolusid ära kasutada nuteks Hanoi ekspansiooniaktiivide takistamisüritusteks niit. Ohupommistuse näol nii Vietnami kui Kambodzhas, kus vaherahu pole kunagi täiel määral jõusse astunud ja kus isegi vaherahukomisjoni liikmeid nende heli- lopteri-reisidel alla tulistatakse. USA väed on küll lahkunud, aga sõda kestab edasi nii Vietnami poole vahel kui ka naabermaades, kus vaherahu pole saavutatud ja kus vallutusoperatsioonid Hanoiist jätkuvad, nagu Kambodzhas, kus pealinn on sisse piiratud. Demokraatlikud maad ja nende avalikkus peaksid väga hästi teadma, et "vabastajad" toovad vaid diktaatorirežiimi ja raudeesiride nendele rahvastele tuntud mustriks. Need rahvad väärksid muret nende tuleviku pärast.

KLA

Pensionärid olid koos Norrköpingis

Norrköpingi Eesti Pensionäride ühingu aasta-peakoosolek arvuka liikmete osavõtul toimus 18. märtsil. Koosolekule elas esimees Aadu Kajassaar tervitusega ja tänuga hää ning sübraliku koostöö eest. Koosolekut juhatas Joh. Äro ja protokolli sekretär V. Avatare.

1972 tegevuse aruandest selgus, et möödunud aasta mai kuul asutatud ühing on oma lühikeses tegevusaja kestel olnud rahuldavalt aktiivne. Mitmesuguseid kokkutulekuid, koosviibimisi ja väljasõite teostati 21 korra ka 625 osavõtjaga. Nende seas busisõidud koos kog. segakooriga Stockholm Jakob kirikusse peapiiskopi Veemi ametisse õnnistamisele pidulike jumalateenistusele ja Jönköping-

isse kontsertjumalateenistusele. Kadriõhtu, Lucia kohvi jne.

Eriti huvi ja tähelepanu äratasid ettekanekand ja loengud: Sotsiaalnõunik Arved Rossman — sotsiaalihiitvutuse A. Kajassaar — Öigus oma isade maale, J. Äro — Rännakud Ameerika mandril ja Eesti Päevad Kanadas valguspiildige 4 osas, J. Äro — valguspiildige õhtu — Eesti Ühislaulupeide 100 a. juubelilaulupidu Stockholmis. Seltskondlikest-harrastusmängudest klubiõhtutel oli eelistatud — bingo.

1972 kassaraunne näitas ülejääki 1095:— ja 1973 eelarve tasakaalus 3000:— Tegevusaasta alga jäljalegi rohke ettekanekand ja koosviibimistega, turismireisidega jne. ja tegevuskava

VÄLISKOMMENTAAR

TALVESÕJA TAUSTALT

Soome president Kekkonen esines 4. aprillil Helsingis pikema kõnega 25 aasta möödumise tähistamiseks nn. sõprus- ja abistamislepingu sõlmimisest Nõukogude Liiduga 6. aprillil 1948. Kõne äratas loomulikult elavat tähelepanu ka rootsi ajakirjanduses, aga kahjuks mitte ilma viperusteta. Eksitava referaadiga tuli näiteks toime suur hommikuleht Dagens Nyheter, tuues 5. aprilli numbris suure pealkirjaga artikli "Talvesõda polnud vältinatu, vaid viga algusest lõpuni". Nõnda väitis nimelt lehe kirjasatja Per Sjögren, kuigi tal oli olnud võimalus lugeda kogu kõne teksti, mis oli samal õhtul ajakirjanikele välja jagatud.

Kui rootsi lehe kõmeline teade Soomes teatavaks sai, tekitas see segadust ja arusaamatust. Tekkis arvamine, et võib-olla on Urho Kekkonen mõnel jutujamisel Dagens Nyheteriga ühtlud, et Talvesõda 1939-40 oli "tarbetu" ja "viga algusest lõpuni". Aga presidendi kantsleisil Helsingis löödi kohe larmi, sest presidentil pole olnud mingit intervjuud selles küsimuses ei Dagens Nyheteri ega mõne muu välisele kirjasatjaga. Soome ajakirjandust, ringhäälingut ja televisiooni informeeriti, et president pole ühtlud midagi niisugust, nagu Dagens Nyheter on oma artiklis "tsiteerinud".

Järgnevalt võttis Soome välisministereium ühenduse oma suursaatkonnaga Stockholmis, et olukorda selgitada. Seejuures selgus, et kuigi rootsi lehe sensatsiooniline teade lähtus Soome riigiepa ametlikust kõnest, olid "tsitaadid" vabalt väljamõeldud. Soome suursaadik Stockholmis, Max Jakobson kinnitas, et ta on lugenud president Kekkoneni kõne teksti ja pole sealt leidnud ühtki väidet, nagu oleks Soome Talvesõda Nõukogude Liiduga olnud asjata või mingi viga algusest lõpuni.

Suursaadik Max Jakobson on ise üks kõige asjatundlikumaid ajaloolasi, kes on uurinud soom. ajalugu väga põhjalikult eriti kolmekümne aastate lõppuulole ja tulemused kirja pannud viis aastat tagasi ilmunud raamatus "Omäd tees". Tema teost lähtub tõekspidamine, et Soome pole kunagi lasknud ennast kiskuda suurpoliitika keeristesse, vaid on suutnud neist kõrvale hoida, sest soome rahvas on kõige raskematel tingimustel jatkanud sõndmist edasi ja ühtaegu omanud küllalt arusaamist, et mitte katsuda sõda vastuvoolu.

On väljaspool kahtlust, et Soomele pealesunnitud Talvesõjaga läks soomlastel korda vältida saatust, mis sai osaks holti rahvastele. Teatavasti oli Hitler-Stalini kokkuleppe salajasel lisaprotokollis 23 augustist 1939 ette nähtud, et mitte ainult eesti, Läti ja Leedu, vaid ka Soome kuulub Nõukogude Liidu "huvifääri". Talvesõda kujunes Taaveti heitluseks Koljatin ning nõudis palju ohvreid.

Soomlaste vastuseis vene tohtule ülekaalule oleks tõenäolikuks olnud veolgi edumak, kui ilmastiku tingimused poleks olukorda raskend-

anäitab veel elavamalt ja üritusrohkest aastat kui möödunud. Kedvahoov ja kavad on suuremõsda juba teostatud.

Liikmemaksusku määrati 10:— isikult, millest 8:— oleks põhimaks ja 2:— moodustas nn. lillifondi (matusefondi) aluskapitali.

Valitud juhatuse liikmed jaotasi ametid omavahel järgmiselt: A. Kajassaar — esimees, V. Isako — abiesimees, J. Äro — programmijuht, V. Avatare — sekretär, A. Meerits — laekur, M. Allik, E. Lorents, L. Saruhvi ja M. Tops — liikmed (perenaised).

Revisjonikomisjoni valiti endised, s.o. K. Siimson, J. Allas ja R. Merilo — asemikeks A. Lõugas ja P. Riisenberg.

Pensionäride kokkutulekul on ilutsas Eesti Kodu alg neljapäeval kell 18—21 (väljaarvatud suvevaheajad). Samal ajal on avatud ka Eesti Kodu raamatukogu.

nud. Karjala-Kannasel tuli kõva külm enne kui lumi ja seepärast muutusid paljud sood ning rabad liimiskõõlulisteks rohkem kui tavaliselt. Igatahes pani Talvesõda aluse nähtele, et ka pärast soomlaste Jatkusõja ebaõnnestumist Teise maailmasõja keerises suutis Soome ainsana Nõukogude Liidu kõigi rajariikide hulgast säilitada oma demokraatlikku riigikorda.

Kui Soome 6. aprillil 1948 pidas

A. Palmisto 70-aastane

Arvo Palmisto

Alingsåsis tähistab Kevadpühade laupäeval 21. aprillil seltskonnategelane Arvo Palmisto oma 70. aastast sünnipäeva.

Ta on olnud meie rahvusgrupile üle kahe aastakümneühiks neist kes chverdanud oma vaba-aga, sageli võtnud lisa tööstajast, et hoida kolhaliik eesti üle ja tegevust kõrgus. Ta oli pikemat aega Alingsåsis Tõenduskooli juhatajaks. On juba aastaid AES-i — ja Alingsåsi PK sekretär, REB Alingsåsi Toimikonna juhatusliige, Lääne-Rootsi Koguduse nõukogu liige. A. Palmisto on innukas kirjasõna lugeja-soeltaja, jätmata unarusse oma lemmikspordikalastust.

A. Palmisto on sündinud Virumaal, Palmse v., Sagadi külas põlises Käspri talus 21. aprillil 1903. Lõpetas Viru maakonna Reaalgümnaasiumi, Rakveres 1923. a. kevadel. Tõndil sõjakooli aspirantide kursusel olles elas üle 1. detsembri 1924 verised sõndmused. Noore lipnikuna astus edasi õppima Tallinna Pedagoogiumi. Savutanud pedagoogi kutse, jatkus 65 koolipõllul, olles kaueamat aega Vihalu v. Kavastu algkooli juhataja. Samas koolis töötas ka abikassana Mari õpetajana. Sõjapäevil oli ta Kavastu Omakaitse kompüüks, mille koosseisu kuulus üle kaheksaja vabatahtliku.

20. sept. 1944 algas dramaatiline põgenemine. Mohni saarele jõuti eluga, aga vene lennukiit paadikereesse tulistatud aukude tõttu vajus paat rannas põhja. Naised asusid õmbrema uut purje. Mehed pidasid valvet, selgitasid võimalusi üle mere sõidu jatkamiseks. Jõuti siiski Soome terve nahaga.

9. okt. 1944 jõuti Öresundi. Laagrist lahkusid tuli töötada klaasivabrikus, tekstiilitööstuses jn. Sellele vaatamata lõpetasid kolm tütar Alingsåsis gümnaasiumi ja nüüd on kõik kolm ülikooli haridusega ja jatkavad teenistust õpitud kutsealadel. Poeg selle vastu valis oma elukutseks pagariameti pealinnas.

Mari ja Arvo Palmisto elavad oma villas ja kodutalust kaasa toodud kogemustel jatkatakse nii ühisandust, kui kõõgi- ja puuvilla kasvatamist.

Julge ettevõtlus, optimisim humoorimeel, abivalmidus, rahvalik mahlas esinemine on juubilari omadused, mida tütavad ja sõbrad ei ole jätnud tähelepanemata. Soovime Sulle ja perekonnale õnnelikast tulevikku!

RUUT PAGLANT

võimalikuks sõlmida nn. sõprus- ja abistamislepingut Nõukogude Liiduga, siis polnud see niasama kaugele minev, nagu Stalin oli üritanud enne Talvesõja puhkemist. Talvesõjas venelaste osaksaanud tohtud kaotused olid nähtavasti sündinud Stalinil ümber mõtlemine. Muidugi peidab tähendatud leping eneses teatud kahtluse momenti punkti näol, mis nõuab vastastikust konsultatsiooni juhuil, kui võib oodata "kelvastatud kalaleitungi Saksamaa või temaga liidusoleva teise riigi poolt".

See piirab vähemalt osaliselt Soome poliitilist liikumisvabadust ja piirab mõnevõrra ka tema neutraalteedimõist. Soome ei saa ajada puhtakoolist tasakaaluliseks, vaid selle asemel peab eeskätt silmas pidama seda, kuidas säilitada ja süvendada Nõukogude juhtkonna usaldust. Selles mõttes ei paku isendat midagi "uut" ka president Kekkoneni suur kõne lepingu 25. aastapäeva pidulikul tähistamisel. Sel puhul tema poolt esile tõstetud ajaloolised faktid on peaaegu eranditult olnud teada juba varem.

A.K.

Nõuded näitekirjandusele

Kui hiljuti lõppenud algupärase näitekirjanduse võistlusel paguluses autorid võisid kasutada ükskõik milliseid teemasid oma teoste kirjutamisel, siis kodumaal on see täiesti võimatu.

Seda tõendavad kasvõi märtsikuu lõpul Kultuuriministeeriumi ja Kirjanike Liidu poolt väljakuulutatud uute näidendite võistluse tingimused, kus märgitakse võistluse eesmärgina: saada algupäraseid näidendeid, mis kujutavad kõrgel ideelis-kunstilisel tasemel täna-tänapäeva nõukogude inimest, kajastavad nüüdsaja tegelikkust, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei juhtivat ja organiseerivat osa, tõdrahva revolutsioonilist minevikku ja rahvaste võitlust imperialismi vastu, aitavaid süvendada nõukogude patriotsimist ja proletariaatset internatsionalismi.

Kui Lakewoodi Eesti Teatri poolt toimunud näidendite võistluse tingimustes oluks näiteks kasvõi üksainuski suuna määrav nõue lõõde kirjutamiseks, et oleks teoseid esitatud mitte 21, vaid tõenäoliselt mitte ühtegi.

● Inglismaad külastasid Aini Verr-Ward abikaasa New-Yorgist.

EESTI PÄEVALEHT

Estonika Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetuse ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm I
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eeskilustena Jüri Aus
Aadr, Eesti Päevaleht, Box 120,
331 02 Eeskilstuna, tel. 016/74 77 72
Tellimispõstgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 50 00-0,
Eesti Päevaleht Förlägs AB,
Stockholm

Tellimishinnad:

Aasta kr. 158:—
Termin (4 kuud) kr. 57:—
Kuu kr. 16:—

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
FÖRLÄGS AB

Trükkijä: Eeskilstuna-Kuriers
Tryckeri AB Eeskilstuna 1973

Joh. Aaviku matused:

"Eesti kultuuri üks silmapaistvamaid"

Metsakalmistu puude alla süngitati Johannes Aavik viimesele puhkepaigale. Paremalt praost Richard Koolmeister, keskel puu juures tütar Silvi ja abikaasa Aleksandra (istub tütrest paremal). (EPL-foto Lepper)

Eesti suure keelemehe Johannes Aaviku matusetalitus Metsakalmistu Ülestõusmise Kabelis algas muusikahelidega — Alfred Pisuks Harri Kiiskiga oreil esitas Bachi Adagio E-dur viiulikontserdist, mille järele matuse-rahvas laulis tuntuimat matusekoraali "Jumal, sull ligemal". Praost Richard Koolmeister pidas seejärele matusekõne, mis lähedalt puudutas sõna kui kadunu elutööd ja missiooni, mida ta vormis ja mille eest ta võitles, m.h. nidades vormida ka uui eesti piibli tõlget tema keelelise osas. Õpetaja ja pöördus ühtlasi trüüstisõnadega ka kadunu omaste, abikaasa Aleksandra ja tütre Silvi poole, kes istusid teinaloorides kirstust paremal koos kodumaalt matusele saabunud kaduna lellepoja Joosep Aavikuga. Viimane oli Aavikute koduolust kaasa toonud kimbukese varaseid lilli, mis hiljem heideti kadunule kauda kaasa.

Pärast õpetaja matusekõnet kõlasid matusetalitusse juurde kuuluvad pühakirjasõnad. Mullast oled sa võetud, mullaks pead sa saama... Õpetaja heidab kirstule traditsioonikohaselt kolm peotäit mulda. Rahvas lauleb "Oh võta mind, mu Jumal, käe kõrvale, et tee mul jõuetumal, läeks taevasse...". Alfred Pisuks viiulil kõlavad seejärele Bachi aaria helid ja matuse rituaalne osa on sellega lõppenud.

Ette nähtud kolmest järelehüüdest, tülles esimese doitsent Valter Tauli kadunud keeleteadlasest kolleegide esindajana, kes ütles:

— Üks eesti rahva suuri poegi ja eesti kultuuri kõigi aegade silmapaistvamaid esindajaid on lahkunud meie seast. Johannes Aavikut ei ole enam, kuid ta vaim elab edasi eesti keeles ja Aaviku poolt keelde toodud ja tema poolt loodud sõndes ning keeleandeks. Johannes Aavik on surunud, kuid ta suur idee, mis avas enne aimamatud perspektiivid mitte ainult eesti, vaid kõigi keelte arendamiseks, on surematu.

Tulevaste põlvete kohus on eesti keelt arendada üha täiuslikumaks vahendiks kasutades m.s. neid piiramatuid võimalusi, mis tulenevad Aaviku ideest. Kui see idee Aavikul tekis 1914. a. kuumal suvel ja selgus kogu ulatuses, siis see oli talle kui ilmutus ja ta kandis seda endas kui suurt varandust ja see helises ta ajades kui suurepärase sümfoonia, nagu ta ise ütles oma teoses "Keeleuenduse äärmised võimalused", mis on eesti keeleteaduse kõige tähtsam raamat.

Kuid see ei olnud ilmutuseks mitte ainult Aavikule, vaid ka paljudele teistele kes tol ajal seadsid raamatut lugusid. Me täname Sind, Aavik, selle varanduse eest. Sinu maise elu sümfoonia on lõppend, kuid Sinu poolt loodud sümfoonia elab edasi eesti keeles ja Su keelefilosoofias. Me täname Sind selle sümfoonia eest. Sa ütlesid: keeleuenduse kurv tuleb lõpnata lõpmatuseni. Ja Sa tõmbasid selle lõpmatuseni.

Nüüd on Su ilu järele pürgiv hing eest lõpmatusse. Head teed ja rahu-likku reisi, Aavik!
Järgmine järelehüüdjä oli prof.

Evald Blumfeldt, kes ühelt poolt avaldas kadunule tänu Eesti üliõpilaste Seltis Veljesto pere poolt nende poole sajadini ulatuvate aastate eest, kus Johannes Aavik sädelevate vaimuteravustega oma sõpru üle külvas.

"Ta on meist lahkunud, kuid ta elab edasi oma erakordses elutöös", ütles prof. Blumfeldt, tuues ühtlasi viimase tervituse ka eesti teaduslikult Seltisilt, kus kadunu oli auliikmeks.

Kolmandana ütles järelehüüde Saaremaa gümnaasiumi endiste õpilaste ja õpetajate poolt Leini Mäik, kadunu pedagoogiline kolleeg ja endine õpilane, kirjanik August Mälgu abikaasa. Kõneleja kirjeldas, kuidas Johannes Aavik oma aastatel Kuressaare gümnaasiumiõpetajana sisendas Saaremaa haridusajalusele noorusele teadmise, et oleme iseseisv rahvas oma esivanemate, kultuuri ja keelega, avades neile ühtlasi eesti keele ja kirjanduse väravad.

Rohkem järelehüüdeid ei ole arvestades kalmistu korras ette nähtud kabeli kasutamise nappi ajaga. Auvälve astub ette ja kirst ning pärjad tõstatatakse kalmistuvankrile. Õpetaja kirstuga ees, leinajad ja matuselised rongkäigus järel, läheb teekond nüüd kalmistu lähedalasvas osas ootava haua juurde.

Praost Koolmeister loeb veel pühakirja ja heidab kolm peotäit mulda hauda lastud kirstule järele. Seda teevad ka matuselised, kes peatuvad hetkeks haua ees viimaseks austusevalduseks. Heidetakse järele ka rohkeid lillekimpe. Sõna võtab lühidalt kadunu risti poeg Reino Sepp, kes heidab hauda kodualla lilled. Ja siis jäätavad lahkunuga jumalaga haua veerel abikaasa ning tütar.

Viimane võtab sõna ning avaldab heale isegi viimast tänu. "Oid mulle õpetajaks kõiges, emakeeles, võõrkeeltes, klaverimängus jne. ja püüdsid sisendada mulle armastust keele vastu. Katsun oma jõudu mõõda jätkata su tööd", ütles tütar isa kalmul.

Suur eestlane oli käinud oma viimase teekonna. Nüüd puhkab ta Metsakalmistu mullas, kuhu on maetud varem-lähedusse paljud teised ka-

seestlased. Johannes Aaviku epohh on lõppenud.

Leinatised kogunesid pärast matust Metsakalmistu juures asuvasse kohvikusse peiekohviks, kus kadunu mälestuseks kõnelesid veel keeleteadlased Kristjan Meik ja dots. Valter Tauli. Lõpuks luges matuseid korralda-

Üksikasju EPL grupireisi kohta USA-sse-Kanadasse

Eesti Päevalehe-Nyman & Schultzi poolt korraldatava Ameerika-reisi vastu on olnud üsna elev huvi ja reageeris 70 inimest, kelledest enamus soovib sõita kahte paika: Torontosse ja New Yorki. Kuna rahvusvahelised lennuhinnad alles nüüd oma hinnad kindlaks määrasid, m.h. lennuhindasid tõstes 5,55 protsendi võrra, siis on alles nüüd võimalus teatavaks teha, mis ühisreis maksab. Kuna lennuhinnad on jagatud seosonide järele, millistest madalhoogaeg kestab 30 juunini, tõustes siis 1. juunist kõrghooga algamisega, on ärasõit määratud eesti grupile reedeiks, 28. juuniks (reedeiks, kuna laupäeval on nädalalõpu-lisamaks kr. 73), mis viib sõidu koguhinna madalhooga klassi.

Kuna lõplike registreerijate arv ei ole teada, siis on arvestatud lennuhind vähemalt 30-inimeselisele grupile edasi-tagasi New Yorki ja Torontosse 1.265 krooni stardipakkadega kas Stockholmist, Göteborgist või Kopenhaagenist. Reisijate registreerimine on nüüd avatud lõplikul kulul.

Lennuhinna sees on lennupilet, lennuväljamaks USA-s ja reisijuhtide abi reisijatele lennuväljal. Lastele kuni 12 aluaastani tehakse 50 protsendiline hinnaalandus.

Tagasilend on ette nähtud neljapäeval, 19. juulil, kusjuures neile, kes soovivad kauem olla, on ka see võimaldatud, kuid siis peavad nad grupipileti asemel ostma n.n. 22-45-päeva-pileti, mis maksab Stockholmist väljujale 1449 ja Göteborgist 1342 krooni. Siin võib võrdluseks tuua korraldise lennupileti hinna sama destinatsiooniga, mis on juunikuus 2.952 krooni uue tariifi järele.

Eesti Päevalehe reisiks registreerimine toimub juuresoleva kuulutusku-pongi sissesaatmisega otse Nyman & Schultzi/Nordisk Resebureau AB Specialresor'ile, Fack, 103 80, Stockholm 7. Nendele, kes varem oma huvist EPL-ile varem teatasid, saadetakse kupong ja materjal otse koju.

Kupong palutakse sisse saata võimalikult kiiresti, et oleks võimalik selgitada lõplikku grupi suurus.

nud Eesti Keele ja Kirjanduse Instituudi juhataja fil.lic. Paul Laan ette Johannes Aaviku mõtteid eesti keelest ja keeleuendusest.

Kupong on tänases lehes käesoleva kirjutisega koos ja see tuleb välja lõigata ning tätta vastavalt küsimustele.

Nyman & Schultzi juures annab reisi kohta täiendavaid seletusi, kui teil kellegil küsimusi, hr. Bo Bexell, tel. 21 80 80 (keskjaam).

Ettekanded Strasbourgis eestlastelt

Strasbourgis ja Kehlis 30. märtsist — 1. aprillini toimuvale Euroopa Aktsioonikomitee (Europäische Runde) konverentsil esines Arvo Horm Stockholmist saksakeelse ülevaatega poliitilisi ja ajakirjanduslikke tähelepänuid Dipoli ja EPU julgeolekukonverentsidelt Helsingis.

Mag. Esmo Ridala ingliskeelse ettekande teemaks oli: Euroopa ettevalmistused julgeolekukonverentsiks. A. Horm külastas ka Euroopa Nõukogu mitmeid büroosid Stasbourgis, kes aitavad kaasa Balti Komitee julgeolekukonverentsi materjalide levitamisele Nõukogu delegatsioonidele ja üldse Euroopas. Tagasisõidul võttis ta osa Läänemereühingu koosolekust Hamburgis.

Insändes till NYMAN & SCHULTZ/NORDISK RESEBUREAU AB

SPECIALRESOR

FACK

103 80 STOCKHOLM 7

Anmälan till esternas Amerikaresor 1973

Käesoleva registreerin ennast reisiks Ameerika mandrile suvel 1973.

Perekonnanimi Eesnimi

Aadress

Telefon kodus/...../..... töö/.....

Kaasasõitjate nimed:

- 1) vanus
- 2) vanus
- 3) vanus

Soovin sõita: New Yorki ☐ Torontosse ☐

Alustan lendu reedel 29. juunil 1973: Stockholmist ☐ Göteborgist ☐ Kopenhaagenist ☐

Mulle sobib tagasilennu päevana 19. juuli JA/EI 1.265.— kr.

Sooviksin tagasi tulla hiljem (miinimum 22 päeva ja ülimalt 45 päeva äralemmu päevast), arvatav tagasilennu päev

Hind sellisel juhul on Stockholmist New Yorki/Torontosse 1.449.— kr. ja Göteborgist New Yorki/Torontosse 1.342.— kr.

..... aprill 1973

allkiri

Reisimees Juhanson on jõudnud pealinna

Kuulus reisimees Juhanson koos oma frondisõpradega on jõudnud Stockholm – teatrietendus toimub laupäeval, 14. aprillil kl. 19 abf teatrisaalis, Sveavägen. Korduseetendus on pühapäeval kl. 17 samas kohas. Etendus on leidnud sooja

vastuvõttu Göteborgis, Borås, Norrköpings ja Eskilstunas. Jääb loota, et ka pealinna-eestlased jõuavad Juhansonit seiklustest täie inguga osa. Pildil lavastaja Lensi Römmmer koos Juhansoniga, keda mängib Edmar Kuus.

Laulupeoliste majutamisest

Ettevalmistused VII laulupeoks Rootsis on täies hoos. Lauljaskond Rootsis juhatuse koosseisud toimuvad üha sagedamini. Varem on ajakirjandust informeeritud millal ja kus toimub celove Jaulupidu. Siinkohal teatatakse majutustoiakond üksikasju majutamisele neile, kes tulevad laulupeole väljastpoolt Stockholmist. Nende küsitluse on reserveeritud äsjaavalud moodne hotell "Alexandra" Södermalms, kust on väga hea ühendus laulupeo hoonega, nii rongi kui allmaa raudteega.

Hotellis on võimalik saada tube nii ühele kui kahele isikule. Kõigis tubades leidub vann või duš. Õbbimine ühele isikule maksab kr. 36.-. Selle hinna sisse on arvatud ka hommikuine.

Et kõigile soovijale oleks õbbimis-koht reserveeritud, selleks palume toimetada celregistreerimist aegsasti, hiljemalt 15. mail. Palume teatada millisel kuupäeval õbbimist soovitakse ja kas üheks või kaheks ööks. Teatada pr. Erna Klemmerile tel. 08/20 50 91 (kl. 9–14) või 08/716 49 45 (kl. 16–20).

Ühtlasi palub E.L.R.kaasmaalsi Stockholmis, kes saaksid oma kodudes vastu võtta kaugelstaaunud külalisi teatada samal telefonil.

Kaasmaalsi saabub Inglismaalt ja Saksamaalt ja oleks kena kui meie neid siin vastu võtaksime nii nagu seda on tehtud muul selliste rahvuslike ühistute puhul.

● Nixon teatas, et ta teeb käesoleval aastal kaks reisi lään- ja lõuna-Ameerikasse. On võimalik veel ka külaskõik Aafrikasse.

Eesti Baptisti Keskkond

VAIMULIK KONVERENTS EESTLASTELE

Borås, Blåbandi saalis, Stjärnsköldsg. 5 Ülestõusmise pühadel 21. aprillist – 23. aprillini.

Pühadele laupäeval, 21. apr. kl. 18 tervituskooale. Esimesel pühäl, 22. apr. kl. 9 palvetund, kl. 10 jumalateenistus Issanda surma mälestamisega, kl. 18 jumalat. Teisel pühäl, 23. apr. kl. 9 palvetund, kl. 10 jumalat, kl. 17 lahkumiskooale.

Paljud külalisjutustajad, soololaule ja laulukoor. Väliskülalistena R. Kaups-Kalfornian ja R. Lindström Torontost.

Kõik teretulemast!

Eestlaseks saamise keeruline protsess ja eesti raamatud

Seoses Rootsi Eestlaste Esinduse valdustega esinduskogus eesti noorsooramatute ümber (referaat EPL-is 17. märtsil), võtsid süna H. Rajamaa (28. märtsil) ja A. Irval (7. aprillil), polemiseerides eeskätt n.n. ukupatsiooniraamatute kasutatavuse küsimuse üle. Käesolevas lisab nende oma arvamusid nooremäpüve keeleteadlane ja kirjanik Aarand Roos.

Noorte puudulikkus eesti keele oskust seletatakse (vabandatakse) tihti asjaoluga, et meil pole sõnaraamatuid. Aga kuhu need on kadunud? Allkirjutatu ei usu, et eestlasi on nüüd Rootsis palju rohkem kui 20 aasta eest. Esiteks on inimestel kõik endised sõnaraamatud riulis alles, teiseks on vahepeal juurde tulnud "Õigekeelsuse sõnaraamat" (Tallinn 1960), k'ü Orto koopia samast raamatust (Toronto 1970), uuusrikk Oras – Lagmani Rootsi-eesti ja Eesti-rootsi sõnaraamatust (Uppsala 1971) ja A. Saareste "Eesti keele mõisteline sõnaraamat" I–III. Ja kuuldavasti ilmub lähemal ajal E. Öpperaamatufondi uustrükk E. Muugi "Eesti õigekeelsuse sõnaraamatust". Kas keegi usub, et eesti keele oskus oleks tagatud, kui igal eestlasel 7-ndast eluaastast oleks omandada isiklikud eksemplarid kõiki olemasolevatest sõnaraamatutest? Muidugi mitte. Viga tuleb mujalt otsida.

Ja mis puutub "Õigekeelsuse sõnaraamatust", Orto koopiase ja nende kasutatavusse, pidanuks viimane ilnuu esimese parandatud väljaandena. Mitmed nõukogudelikud seletused rahvusvahelistele sõnadele on demokraatlikule läänemaailmale vastuvõetamatud. Pealegi on eestlased kodumaal venelaste "kaasabil" valesti arusaanud ka mitmetest "neutraalsest" rahvusvahelistest sõnadest. Orto osfett-tehnika võimaldanuks kindlasti vastavate kohtade korrigeerimist.

H. Rajamaa oma kirjutises toob osavalt näited raamatutest, mille kasutamist tuleks ära keelata, kui pääseb maksuvõlde REE kategoorilisem soovitus. Juhatusel resolutsioon läbi, et "eesti õppetegevuses ei tohi lastele kasutamiseks anda õpperaamatuid ja õppevahendeid, milles sisalduvad kommunistlikku propagandat või annavad väärpildi eesti rahvast ja tema ajaloo". R. Parempoolse Rühma resolutsioon on nõutakse, et "mingisuguseid N; Liidus välja antud õpperaamatuid ja õppevahendeid ei tohi kasutada eesti koolides ega ka eelkooliealistele laste juures". Aga need on ju sisuliselt kaks eri asja! Kuidas saab neid samaaegselt ellu viia?

Nende vahele mahuvad H. Rajamaa näited Astrid Lindgren, Kreutzwald, Kunder ja Kitzberg oma teostega. Kas RPR leiab õigustatud olevat seada viimased autorid põlu alla üksnes uustrükkide tõttu, mis on sisuliselt identseid nendega, mis ilmusid enne nõukogude aega? Peaks ju olema kerge ja loomulikult eiraldada need raamatud, mis on kirjutatud nõukogude režiimile eeskirjade järgi, nendest raamatutest, mis nõukogude režiim on mujalt üle võtnud.

Siin on nüüd peamurdmist nihiasti Rootsi Eestlaste Esinduse Koolitoimkonnale kui ka Eesti Komitee Koolitoimkonnale. Kas kirjastane edaspidi di kõik ise? A. Irval oma artiklis nendib õigustatult, et "peagi läheneva 30-pagulasaasta vältel ei ole meie haridusala juhid jõudnud nii kaugele, et meie organisatsioonid toetaksid eesti noortele trükitavate raamatute ilmutist ühiselt". Jah, võib-olla oleks palju nõutud, kui nad isegi ei võta vaevaks anda informatsiooni ük-

Aarand Roos, kirjutise autor.

steise publikatsioonideist! Aga see on ju eestlaste keskel tuntud asi, et igale kirjastajale eksisteerivad ainult tema oma väljaanded.

Lõpuks toonitatu, et "eestlaseks saamine" on nii keeruline protsess, ett on raske ennustada, missugune kvaliteet või kvantiteet peab rahvuslikul materjalil olema, et lapsest saaks teadlik eestlane. Nende ridade kirjutaja ei olnud lugenud ühtki eestikeelset raamatut, kuni sai 18-aastasena kätte Manivald Rästase "Tulin kodumaa". Ja see raamat sai edaspidise suuna määraks.

AARAND ROOS

Kohalik elu

LUND

Ajaloo sümposium

Eesti Teaduslik Selts Rootsis korraldus toimub Lundis 15. aprillil Eesti Ajaloo Sümposium. See leiab aset hotell Grandi ruumides algusega kl. 13. Kavas on avasõna dr. Juur. Artur Taskalt, edasi prof. Blumfeldti ettekanne "Valimised vene ja eesti asutavatesse kogudesse 1917 ja 1918", Evald Uustalu ettekanne "Eesti uueim ajalugu Paul Vihalemma käsitluses", fil. kand. Hain Rebase ettekanne "Eesti Vabadussõda ENSV 1950-ndate aastate ajaloolises kirjelduses", dr. pihl. Vello Helki ettekanne "Eesti avalikud tegelased pärast aastat 1920 Nõukogude Eesti Enstik-lopedia 1–4 peegelduses ja fil. Jc. Aleksander Lõit ettekanne "Eesti Vabariigi aeg Nõukogude Eesti ajaloo üldkäsitluses".

Ettekannele järgnevad läbirääkimised ja seitskondlik koosviibimine. Teretulemast.

STOCKHOLM

Teatrietendus

"Juhansonit reisid Soomes" etendus toimuvad ABF teatrisaalis, Sveavägen 41 laupäeval, 14. apr. kl. 19 ja pühapäeval, 15. aprillil kl. 17. Lavastus Lensi Römmmer, dekoratsioonid Ao Vaks. Järelejäädud pääsmised müügil kohapeal kassas.

Marie Underi tänuavaldus

Täna sündemest kõiki, kes mu sininipäeva ilendades ja mulle selge päeva unustamatuks tegid nii ühislikust, kirjade ja telegrammide, kui lilled, rahalist ja esemlike kingitustega, andes mulle sooja veeendumise poolchoiust ja tunnetusest, mis mulle nii rohkelt osaks said.

MARIE UNDER

Dr. T. Künnapas Õpperaamatufond ei maga oma monopolis 25 öpikut ilmunud

Seoses Rootsi eestlaste Esinduse esinduskogu istungil toimunud vaidlustega eesti õpperaamatute küsimustes, kus puudutati ka Rootsi-Eesti Õpperaamatufondi, on fondi esimese dotsent fildr. Teodor Künnapas saanud alljärgneva öiendava ja selgitava kirja:

Teie lugepeetud ajalehe 17. märtsi numbris avaldatud Rootsi eestlaste Esinduse koosseiku kirjeldamises referiitunud sõnavõtte puhul palun l'ikesti lubada ruumi mõnede märkmete esitamiseks, et vältida eksiarvamusi.

Esinduskogu juhataja professor Hans Kauri sõnad, et Õpperaamatufond on "riikliku toetusega monopolifond. Monopolisatus magab oma monopolis", on täiesti ebaõigete andmetele levitamine Õpperaamatufondi ja selle tegevuse kohta, kui mitte pahatahtlikku rünnaku ilmege. Esiteks, Õpperaamatufond ei ole mingisugune monopolifond.

Iga teine asutus või fond, samuti professor Kauri ise, võib kirjastada nii palju öpikuid kui ta soovib. Ja tegelikult ongi näit. Kanadas ilmunud mitu öpikut, samuti Rootsis Vaba Eesti Kirjastusel, Rootsi-Eesti Õpperaamatufond on nende öpikute levitamiseks isegi kaasa aidanud.

Nõndanimetatud "riiklikku toetust" on Õpperaamatufond saanud vähema summa näol ainult kaks korda ja sedagi viimasel aastal. See toetus moodustab väikese mürdosa Õpperaamatufondi tegevusest.

Teiseks, mida mõtleb professor Kauri oma sõnadega "magab oma monopolis"? Rootsi-Eesti Õpperaamatufond on senini kirjastanud üle 25 emakeelse öpiku, kusjuures ei ole arvesse võetud kordustrükke, ka siis

mitte kui need on oluliselt parandatud ja täiendatud. Lisaks sellele suur mitmevärviline Eesti seinakaart.

Õpperaamatufond on alates 1945 varustanud eestikeelseid kooli emakeelsete öpikutege peaaegu ainuüksi (mujalt tulnud lisand on väike) mitte ainult Rootsis, vaid ka mujal varas maailmas, Saksamaale on saadetud varasemal aastal öpikuid tasuta. Ja käesoleva aasta tegevuskavas on nelja öpiku kirjastamine.

1. Kiisk, Laulmise öpik, 2. Muuk, Eesti õigekeelsuse sõnaraamat, 3. Ka jassaar, Maateaduse vihk II. Eesti kaart jutustab, 4. Vaks, Lõkeraamat. Kas saab "magades" kirjastada neli öpikut ühe aasta jooksul? Kuid t'ildiselt, öeldud sõnad iseloomustavad eeskätt t'ilejate ja ta isikust.

Esinduse bürojuhataja Ahti Pae "avaldas imestust selle üle, et fond ei ole oma nimistusse võtnud ühtki raamatut, mis kirjastatud eestlaste poolt teist mandritel". Tal oli nähtavasti meelest ilunud, et omas kirjas Õpperaamatufondile 27.2. ta soovis teada saada Õpperaamatufondi kirjastusel ilmunud öpikuid kirjutades sõnasõnalist. "Meid huvitaks lühike ülevaade Õpperaamatufondi kirjastusel ilmunud öpikuist". Ja ta sai soovitud nimistiku.

TEODOR KÜNNAPAS

Rootsi-Eesti Õpperaamatufondi esimees

Külastage
EESTI MAJA
WALLING 34-I

Prantsuse luureekspert: Head suhted Nõuk. Liiduga soodustavad spionaazhi

Saksa ajakiri Deutschland-Magazin vaatleb veebruarinumbri prantsuse vastuluure eksperti Pierre de Villemaresti raamatut, mis nüüd on ilmunud ka saksakeelses tõlkes pealkirjaga "Sowjetspionage in Frankreich". Tegemist on põhjaliku ülevaatega Nõukogude salaluure tegevusest Prantsusmaal, kusjuures autor leiab, et tegevuse areng on oluliselt paralleelne nähetega teistes lääne maades, eeskätt Saksa Liiduvabariigis. Seepärast hoiatab de Villemarest juba oma raamatu eessõnas selle eest, et "pingelangenamise" ettekäändel ja järeleõeldatavate laskutakse minnesse "avamängu", "dialoogi" või "koostööse" Nõukogude Liiduga. Ta toob rohkem näiteid selle kohta, et iga maa märgataval lähenemisel Nõukogude režiimile kasutab Kremli seda kohe ära, et heade diplomaatiliste suhete harrastamise kõrval arendada muid moondatud tegevusi.

Sel puhul tsiteerib de Villemarest osa N. Liidu kommunistliku partei keskkomitee läbitusest 1967 juunis teistele kommunistlikele parteidele seoses ettevalmistustega nn. Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäeva tähistamiseks. Läkituses üteldi:

"Meie partei on ikka osanud ka-

sutada elastset ja diferentseeritud taktikat, rakendada rahulisi ja mittehulisi, legaalseid ja illegaalseid meetodeid ning tõendanud oma võimet kas mõlemal kombineerida või ühel teisele üle minna."

Järgnevalt nendib de Villemarest, et mingid lepingulised sätted ei kaitse N. Liidu partnereid nõukogude spioonide läbitungimise eest. Seepärast peaks Lääs loobuma soovmõtlemisest, nagu võiks pingelangenamine tõkestada nõukogude salaluure. "Kas kommunistlikult valitsetavad riigid lähenevad oma läänepoolsetele naaberriikidele või ennast teadlikult neist eraldavad, jatkavad nad lakkamatult nende õnnestamist."

Kokku võttes on de Villemarest jõudnud veendumusele, et ühe natsiooni sõltumatust ja julgeolekut ei saa kindlustada mõnede aatompommi olemisega, ka mitte Euroopa seisukohast jõudude tasakaalustamisega Ida suhtes.

"Aga kui aatomikatastroofi ei juhtu, kuna igaküls püüab seda vältida, võib hädakoht just seestpoolt tulla. Võimuharimine rahuliku teel pole tühi sõna. Piisab paarist abilisest õigelt kohtadest, teatud "atmosfäärist" ärakasutamist, massidele määratud informatsiooni määramisest või informatsiooni täieliku puudumisest."

Tulemuseks on prantsuse vastuluure eksperti arvates olukord, kus kommunistide salaluure ja psühholoogiline õnnestustöö moodustavad omamoodi "aatompommi", mida saab

kahjutuks teha ainult demokraatide senisest suurema valvusega.

Deutschland-Magazin peab märkimisväärseks, et de Villemarest on oma raamatu ühele peatükile pannud pealkirjaks "Punane Orkester tähtsaks". Sellega juhitakse tähelepanu Nõukogude salaluure suurele organisatsiooni Saksmaal, mis kandis nimetust "Rote Kapelle" ja tegutses võrdlemisi edukalt viimase sõja ajal. Moskva rahulohust temaga annab muuseumi tunnistust N. Liidu ülemnõukogu presidiumi otsus 1969 oktoobrist, millega autasustati tervet rida "Saksa patriote ja antifashiste" nende abi eest N. Liidule. Paljusid autasustati postuumselt, rõhuvas enamuses oli aga tegemist "Rote Kapelle" liikmetega ja kaastööstistega.

Nõukogude aumärkide kättemõõtmisel Ida-Berlinis mõnits N. Liidu suursaadik Abrassimov avalikult, et "mõnesugustel kaalutlustel" pole kõigi autasuosaliste nimeid teatavaks tehtud.

Deutschland-Magazin järeldeb sellest, et kuna kõiki nimesid ei avaldata, siis tõendab see jätkuvat seost "Rote Kapelle" varasema tegevuse ja praegu toimuva kommunistliku siseseimbunise, õnnestustöö ning salaluure vahel. Abrassimov pole nimelt jättnud mingit kahtlust, et kommunistliku arusaamise kohaselt on tõelised patrioed ainult niisugused inimesed, kes ükskõik millisel viisil on valmis koostööks kommunistidega mõne organisatsiooni kaudu. Kommunistlikus terminoloogias kohaselt nimetatakse sõrased inimesi "maakuulajateks rahu heaks". Katse anda niisugust nimetust nõukogudekommunistlikele spioonidele ja agentile pole muidugi uus. Valvastele demokraatidele peaks aga tänapäeval olema selgem kui kunagi varem, et tegemist on mitte propagandilise mänguga, vaid ühe tähtsa aktiga käimasolevas psühholoogilises sõjas.

A. K.

Aardeleid Paidest

Okupeeritud Eestis teatasid ajalohed hiljuti suuremast aardeleidust Paide lähikonnas. Nimelt tõi maaparandajate ekskavaatori kopp umbes poole meetri sügavusest päevavalge erakordselt suure vaskkatla mitmesuguste ehte ja müntidega. Umbes poolemeetrilise läbimõõduga vaskkatlas oli 326 mitmesugust hõbemünti.

Vanimaks osutus XI sajandil Saksamaal, Kölnis valmistatud tollieaegne keiser Heinrich II hõbemünt. Ülejäänud müntid kuuluvad hilisemasse aega ning on müntitud Liivimaal, Poolas ja Rootsis. Peale metallrahade oli peite vara hulgas hästi säilinud hõbeeheteid, tinarõõvleid ning ka poolleidi kõdunenud villast ja linast riidet.

Ajaloo Instituudi teadlaste arvates on leitud aarded maaomade peidetud XVI sajandi teisel poolel Liivi sõja ajal. Leitud varad on antud paide kodumuseumile talletamiseks.

Auaadress Marie Underile USA-st

LOS ANGELES (EPL) — Slinne Eesti Naisklubi korraldas laupäeval 24. märtsil Eesti Majas mitmeküllase kavaga Marie Underi 90. a. sünnipäeva tähistamise ühtu. Osavõtjad olid ligi 100 inimest, kes kõik kirjutasid oma nime rakendus kunstnik Aino Kabe poolt valmistatud suureformaadilisele nähkanntega auaadressile. Nägus kingitus saadeti postesile edasi andmiseks Stockholm, kuhu see pärale jõudis just sinne aktuse päevaks.

Auaadressi kaas oli stiliseeritud eestipärase ääremustriga, mille keskel oli Marie Underi monogramm ja sümboliseeriv põlv küünal. Kaustade sees hõbedas ja kullaga illustreeritud pergamentil oli kokku 90 nime ja lõpuks mõnerealine tervitus Los Angelesi naisklubi juhatuselt: "Armas Marie. Under! Me Los Angelesi Eesti Naisklubi õnnitleb Teid 90. a. juubelipäeva puhul. Samuti kõik külalised, kes võtsid osa Teie auks korraldatud austamisõhtust 24. märtsil 1973. a. Los Angelesi Eesti Majas."

Sisukas kava algas kõneleval professor jaan Puhveli sõnavõetusega Marie Underi elust ja loomingust, millele järgnes kaks deklaratsiooni

noorpõlve esindajalt Vaive Estamilt, "Lydia Koidula" Tervitus" ja M. Underi "Lind poegadeaga". Sopran Lehto Malminen, kes nagu kunstnik Aino Kabe on endine Stockholmist eestlane, laulis Loues Hoff-Čeparro klaverisaatelt Juhan Aaviku "Kodu-tee" ja Paul Tammeveski "Kodumuld". Naisklubi oma toipelt-kvartett kirikuõpetaja Rein Neggo juhatusel esitasid Miina Härma "Ei saa mitte vaiki olla" ja A. Vedro "Midrilinnu määng". Lõpuks deklameeris prl. E. Kabe Marie Underi "Sõit hommikusse".

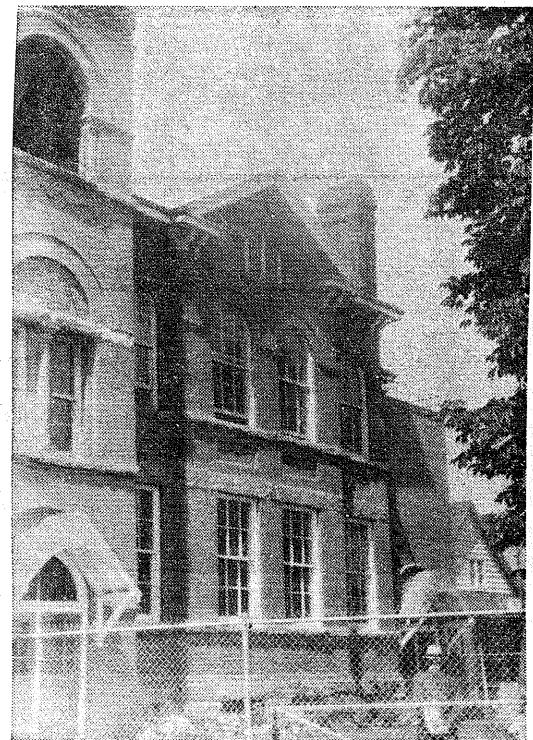
Meeleoluküllane aktus jätkus ühise supee ja rõõmsa jalakeerutusega, nagu see suurtel sünnipäeva pidudel kombeks.

Meestemood Tallinnas

Tallinnas ilmuvast päevalehes "Noorte Hääl" avaldati jutustamine Tartu õmblusvabrikus "Sangar" pressija ja õmbleja Erna Kepsiga, kes ajalehele lähemalt jutustas ealolevaks suvets mügile tulevatest uudisartiklist. Usultelav tõstis "Sangari" uudisoodetest esile nimeste linase särki, mida kantakse pükste peal.

Teistest "Sangari" uudisoodetest märkis Erna Keps: "Veebruaris alustasime nn. printessilõikeliste, tugevalt taljeste töödeldud särkide õmblemist. Alti kitsaste särkide areng on aga hädas — niisugust kaupka on ostnud ka need mehed, kel paras kõhuks ees. Siin peaksid müüjad selgitava sõna ütlima. Huvitavad on pidulikult teinud särki, aga neid olemas vihe teinud". Edasi lisas Erna Keps suvemoodide kohta: "Põhiliselt on veel valmistatud särki kirjud, isegi moodsaad suuremustrilised. Seepärast on pooides kuuld kurtmist, et vihe on ühevärvilisi särke. Üheks põhjuseks loeme seda et head kvaliteetset ühevärvilist riiet on vihe saada."

● Lundis sündis Cecilia ja Lembit Untile poeg.

Toronto Eesti Maja suure krundiga on küllatud nüüd kõrghoone vahele. Hind on tõusnud selle tõttu kõrgsuse. Kas ei ole õigem müüa ja ehitada uus ja otstarbekohane Eesti Maja, küsitakse Kanadas.

Toronto Eesti Maja problem: ehitada või lasta müügile?

TORONTO (EPL) — Kuna Toronto Eesti Maja on satunud kõrghoone ja sellega kahtlenuud kinnisvarade parkonda, on ette näha tunduvalt kinnisvaramaksu tõusu. Et sellest üle saada, tuleks maja suurt krunti ära kasutada omapoolse kõrgmaja ehitamisega — kontaktid on olnud selles osas linnavalitsusega.

A/S Eesti Maja abiesimees A. Seta märkis aga peakoosolekul, et uue kõrghoone ehitamine praegusele krundile on mitmesuguste raskustega seotud. Ennekoike tuleks A/S Eesti Maja põhikirji muuta, mis on aga suure liikmeskonnaga hulga pärast väga raske, sest vaevalt kunagi liikmeskonda nii rohkelt kokku saab kutsuda, nagu põhikirji ette näeb.

Edasi märkis A. Seta, et kõrghoone püstitamist raskendab ka see, et praegune krunt ei oma küllaldaselt suurt autoparkimiseks, kuna kõrghoone alla parkimisplatside ehitamine on väga kulukas.

Igal juhul on küsimus lähemalt aastatel väga aktuseks muutumas ning äsjane peakoosolek tegi juhata-

sele ülesandeks lähemalt selgitada ja vastavald sammusid astuda, kuidas Eesti Maja krunti senisel ratsionaalselt kasutada ja millises ulatuses võiks kõrghoone ehitamine kõnealla tulla.

Teiseks võimalikuks variandiks on ka praegune Eesti Maja koos krundiga müüa kuna selle turuhind on tõusnud naabruses ehitatud kõrghoone tänu üsna kõrgeks, millest müügihinnaga võidaks osta kuskile mujale uus krunt ja sinna ehitada uus hoone.

Kõigest eelpoolsetest olenevalt aus A/S Eesti Maja peakoosolek seisukohale, et uusi vajalikke juurdeehitusi ei tuli esialgu Eesti Majas ette võtta, vähemalt ulatuslikul kujul mitte.

Mare Tiido seletab

TORONTO (EPL) — Noor eesilanna Mare Tiido, kelle intervjuu Kanada ajakiri "Canadian Magazine" avaldas märtsi kolmandas numbris, mida lühidalt tutvustas ka Eesti Päevaleht, on avaldanud "Meie Elu" veergudel pikema seletuse, milles ta rõhustab, et ajakirja artiklid "Mare Tiido kehastab uut revolutsiooni" on tema suhu pannud asju, mida kunagi pole ütelnud.

Tal oleks põhjust ajakirja koostuse kaevata, kuid protsess käib üle tema majanduslike võimaluste.

Oma eesti sõpradele kinnitab Mare Tiido, et ta on ajakirja korrespondentile neli tundi kestnud vestluses korvavalt alla kriipsutanud, et ta töötab (ajakirjas) üliõpeld, et eestiannal ei ole teist töökohta olnud kahe viimase aasta jooksul ja on viimase kahe aasta jooksul olnud palgal 18 kuud, m. h. haridusvalitsuse juures ja miljöõreostamise programmi, kus ta valmistab filmikäsikirja.

Ta ei pea ennast ei tööpõlgurika ega uue tööpõlguriku sotsiaalse revolutsiooni esindajaks. Mare Tiido on ülikooli haridusega ja 27. a. vana.

**EESTI
KULTUURI
KOONDIS**
POSTGIRO 57588

RAAMATURIIUL

A. REI RAAMATU USTRÜKK

Lähemal ajal ilmub uuesti mügile August Rei kapitalise ingliskeelse teose "The Drama of the Baltic Peoples" teine trükk. Teose lõpus leiduvat ajaloolase Evald Uustalu ülevaadet Balti riikide arengust okupatsioonide all on täiendatud uute materjalidega.

AJAKIRI VALGUS

Ilmus evangeelse kuukirja "Val-

gus" lihavõtte-number (nr. 4). Toimetajad Herbert Söderholm ja Helmut Rüdmiik Kanadas.

TOLKEROOMAAN

Rootsi jõudis Orto järjekordne tõlkeramaat "Sõdurite õde" Adrienne Thomase sulest. Tegemist on puhtakujulise sõjaraamatiga. Esimesest maailmasõjast, mis kulgeb tagalas. Raamat on tõlgitud iselisevass Eestis, puugravüürid on Koliimist.

N. Vene sõjaväeline delegatsioon saabub Tallinna. Vasakul ees armeekomandör Meretskoy.

Uus ingliskeelne teos täiendab anastamislugu

Peale nn. baaside lepingu sõlmimist 1939. a. sai saadik Aleksander Varma välisminister Ants Pihlbut ülesandeks kirja panna selle lepingu allki jutumisele eelnevad läbirääkimised käik. Olenedes sündmuste täiesti erakorralisest iseloomust, aga teisel poolt muidugi ka venelaste hoolimatusest, missugune suhtumine sõjaväeliste läbirääkimiste puhul väljendus sõnaselges keeldumises protokollide pidamiseks, ei leidunud nende läbirääkimiste kohta muid tähtsündmusi kui ainult professor Ants Pihbu poolt tehtud märkused. Nende alusel saadik Aleksander Varma poolt koostatud ning eelmise välisministri Karl Selteri poolt täiendatud protokoll osutub seega siis ainukeseks olemasolevaks dokumendiks nn. baaside lepingu toimetuleku kohta.

Selle dokumendiga on eestlaste laiematel hulkadel olnud võimalus tutvuda EMP kirjastusel ilmunud koguteoses Eesti riiki ja rahvas II maailma sõjas ning EKK poolt avaldatud A. Varma mälestusraamatus Diplomaadi kroonika äratrükitud teksti. Kaudu, Nüüd on see protokoll avaldatud ka ingliskeelses tõlkes äsja ilmunud William Tominga teoses The Soviet Colonization of Estonia (Kirjastus Kultuur 1973).

W. Tominga poolt avaldatud teksti juures torkab kõige pealt silma, et see sisaldab osasid, mida A. Varma poolt avaldatud tekstis ei leidu. Jääb selguseks ka erinevus olemasoleva teksti, et viimaseks mainitud autor on teinud kärpeid ilma seda mainimata, või on Tominga poolt avaldatud teksti kellegi poolt täiendatud (mis samuti on äärmärkmatat jäänud).

Selgitavalt on neis väljandites öeldud ainult niipalju, et W. Tominga raamatus avaldatud tõlge on antud kasutamiseks kadunud peakonsul Johannes Kaivu poolt, kuna A. Varma poolt avaldatud tekst pärineb teie isiklikus arhiivis leidunud protokollimstandist. Igala juhul tohiks olla selge, et see huvitav dokument juba ammu pidanud kätesaadav olema mõnes võõrkeelses. Allakirjutatu teadmiste mõda on seni leidunud ainult lähemal või pikemal kokkuvõtteid ja ümberjutustusi, mitte aga täielikku teksti. Ja see huri ei pruugi pürida puht teadusliku või poliitilise uudishimu vaid võib samahästi olla puht inimlik. Võtke näiteks välisminister K. Selteri argumenti selleks, et pikendada venelaste poolt lepingu ratifitseerimiseks ettenähtud kolmepäevase tähtaega (kuigi nad hiljem ise kinni ei jõudnud pidada isegi kuuepäevasest tähtajast).

Oles juba saanud Tallinnist nõusoleku tähtaja viiele päevale pikendamiseks ja soovides seda venitada seitsmele, esitas K. Selteri argumentid oma soovi vahepealset pühapäeva kasutada enda abikaasa ja poja koostamiseks enda abikaasa ja poja koostamiseks enda abikaasa ja poja koostamiseks.

Oles küsinud kui vana on Selteri poeg ja saanud vastuseks, et ta on nelja aastane, leidis Stalin sobivaks demonstreerida missugune "bonhomme" ta on. "Teie abikaasa ja poja pärast me lisame veel ühe päeva. Jäägu siis 6 päeva" oli Stalini vastus, millega jutt lõppeski.

Kuigi baaside lepingu läbirääkimiste protokoll moodustab poliitilise ajaloo aspektist vaadatuna W. Tominga raamatu kõige kaaluvama osa (kummaline kuidas meie välisvõttese resp. informatsiooni organisatsioonid selle avaldamisega seni pole hakanud saanud haarb see ikkagi ainult väikesema osa (koos lepingu tekstiga 43 lk) raamatu 312 leheküljest. Selle ulatuslikumaks osaks, nagu selie ole suutab ka teose pealkiri, on ikkagi Eesti sovjettiseerimine (üle 130 lk).

See ülevaade on põhjalik ja hästi dokumenteeritud. Peale USA saadikutekoja nn. Kersteni komisjoni raportid on kasutatud väga mitmesuguseid muid allikaid ning materjale, enamuses siiski koguteostest Eesti riiki ja rahvas II maailmasõjas ning raskeltkättesaadav koguteostest Eesti rahva kannatuste aasta I — II.

Neist väljaandeist võetud materjalide hulgas omavad erilist väärtust dokumendid vastaskandidaatide kõrvaldamise kohta nn. Balti valimistel. Ka need on varem võõrkeelses kirjanduses esinenud enamasti ümberjutustustena.

Vähem usumist leiavad arvatavasti siiski koguteostest Eesti rahva kannatuste aasta võetud jutustused enamlaste hirmutegudest. Kuigi need tuginevad tsnistajana juuresolnute ja teatavalt jhutudel koguni ohvrite endi usutemisele, on need kirjeldused sedavõrd õudsed, et kogumuste kohaselt läänemaisel lugejal niisugust juttu kalduvad pidama sõjaeagseks hirmpropagandaks. Selle asemel peaks aga autori enda elamuste ülestähendus 21. juuni sündmustest jätmale lugejale ühel ajal venevna ja vapususta mulje.

Eesti sovjettiseerimise käsitlusele eelnevad sissejuhatused ning ajaloolist tagapõhja valgustavad peatükid. Neist puudutatakse sissejuhatuses kokkuvõttekult valitud küsimusi hil-

semaist sündmustest. Ajaloolist tagapõhja käsitlusest peatükkidest algab iseseisvuse aja käsitlus Lenini istaandide, kus on juttu rahvaste õigusest iseseisvusele ning kus ägedalt taunitakse väikerahvaste okupeerimist ja annekteerimist suurriikide poolt.

Nagu selgub närgnevast käsitlusest riiklus N. Liit. Balti riikide allincklamise puhul leid Lenini poolt piisitatud printsipte viimsete üksikasjadeni.

Kui ajaloolise tagasivaate ja iseseisvuse kirjeldest on tehtud oskusi-kult ja paikapidavalt, siis tuleb vähem õnnestunaks pida I maailmasõja eellugu (eriti Moskvas peetud läbirääkimiste kolmikliidu sõlmimiseks Briti-Prantsuse—N. Liidu vahel). Siin esineb ka mõningaid otse-seid vigu, millelled teose peateema suhtes küll puudub tähtsus, kuid mis ehk võivad kõigutada lugeja usku teose järgnevate osade paikapidavusse.

Ses suhtes tuleneb ehk suurem hädaoht siiski mõningaist puhtal kujul pekoraliiks peetavast iseloomustusest (näit, eesti noorse sõdurimaaduste kohta, mis pealegi on viite järgi otsustades võetud ühe liiti autori kirjutisest). Lugeja võib niisugusest passusest kegelt arvamise saada, et ka muu raamatus esitatud materjal on samal viisil ühekülgsest liialdatud, mida see nüüd sugugi pole.

Ja nii imelik kui see ka pole, moodustab nende dokumentide hulgas omamoodi tipu nn. Rahvarinde valimiplatvorm, maa ajakirjandusest Eesti sündmuste kohta ilmunud teadete ja seiskuhavittude ülesotsimiseks ning tsiteerimiseks. Alakirjutatuks ei ole teada ühtegi teist teost kus sellele oleks pühendatud sedavõrd süstemaatilist tähelepanu.

Samuti ei saa märkimata jätta teose hoolitsetud välimust, milleks siin mapiastvalt kaasa aitavad raamatu väljaandja venna, art telt Artur Jürvetsoni poolt joonistatud kaks maakaarti ning täitellet. Ka on raamat illustreeritud paljude fotodega, teiste hulgas K. Pätsi, J. Tõnnissoni ja J. Laidoneri leheküljesuurused portreed.

EVALD UUSTALU

Eestlastest Kanada läänerranniku saarel Victorias

VANCOUVER (VE) — Toronto, Montreali, Sauli Ste. Marie j.t. kes-kuste eestlastest on eesti ajakirjanduses sageli juttu. Harvem aga Kanada läänerranniku eestlastest, kes kauguse lõttu on nagu "ära lõigatud", kuigi nii Vancouveris kui ka Victorias on eestlastel üsnagi elav seits-kondlik elu. Victoria asub Vancouveri ees Vaikses ookeanis asuva Van-couveri saarel ja linna on Kanada kõige läänepoolsem ning kliimat kõige pehmem — kasvavad isegi palmid. Allpool mõned sõnad Victo-riast ja selle eestlastest sealt saabunud kirja näol.

Victoria eestlaskonna arv on olnud pidevalt 40—50 vahel. Viimastel aastatel on see kasvanud aga juba 70 piiri-le. Tänu "sisserändajatele" Torontost ja preriastest. Tulemas on värsket verd aga ka Quebecist. Ja mis ime see ongi — meil siin käib kalapüük aasta ringi ja aiandus 10—11 kuud aastas.

Viimased roosid tuuakse tuppa vana-aasta ühtul. Jaanuari alul õitsevad juba lume-kellukesed. Veebruaril lõpus on puistest roosas ja valges õitlul-vas. Lumega talvaid on meil vahe-tavahel — kestvusega umbes nädal. Vihma on meil poole vähem kui Vancouveris seegi sajab peamiselt talvekuudel, jättes tihti suves põua-seks.

Üldiselt — Victoria on "vanade ja miljonäre" linn. Tööstused peagu puuduvad. Sellest ka suhteliselt puh-tam õhk kui teistes linnades. Nn. Suur-Victoria, mis hõlmab peale Victoria veel kolm eeslinna, loetakse enam kui 200.000 elanikku. Suure-mad tööandjad on laevastiku bas. Esquimaltis ja BC provintsiavalitsus, mille hooned paiknevad peamiselt parlamendihoone ümbruses südalin-nas.

Valitsuse teenistuses on ka 7—8 eestlast, üks nendest ministri abi kõrgele positsioonil. Eestlaste "invasioon" Victoriasse al-gas 1949. aastal. Esimesed saabunud olid Viktor Kask Inglismaalt, kemik Viktor Kangro perega Brasiiliast ja kolm neidu Saksamaalt: Sall Sinimets, Elfi Kiivik ja Natalie Bergstrasser — kõik tulid majalaibilisena le-pingu alusel. Vana-eestlastest olid tollal Victorias Tõnnisson, kes pida-sid riidepuhastusääri. Baltlastest elasid Victorias parun Maydell abikaasa ja tütrega. Parun rääkis vabalt eesti keelt — Võru murrakut ja teenis elast aednikuna. Siis parun Knob — Narva Kreenhoimi üks direktoreid — pörtulitult taanlane. Ja omaegne Tallinna speditiioonisfirma omanik Sporleder (suri det. 1971), kelle lesk elab Victorias praegugi.

Uustulnukatest hakkasid peagu kõik ehitusemeistriteks. Osa neist elavad nüüd "miljonäradena", osa ehi-tab edasi. Pole käepärast täpseld andmeid, kuipalju maju on püstitatud eest-laste poolt Victoriasse. See arv võiks olla 500 ringis. Li-

saks sellele 14 korterimaja kokku 420 korteriga. Kiriklikke vajadusi on täitnud pi-devalt Vancouveri Peetri koguduse õpetaja, kes tavaliselt kord kuus käib Victorias jumalateenistust pida-mas. Sellega alustas kadunud praost Heinam 1951. aastal. Meie vähest noorte leeritamisel on käidud sama rada — kuigi nurinat on tehtanud leeripõetuse kestvus — 2 aastat. Va-hetevahel on meid külastanud Van-couveri ühendatud koguduse jutusta-jad.

Varematal aastatel olevat seltskond-lik läbikäimine olnud tihedam — peamiselt perekondlikul pinnal. On korraldatud ühised väljasõite jaani-päeval. EV aastapäevi on tähistatud enamasti ühise kokkutulekuga kus-kil lokaalis. Suuremad üritused EV aastapäeva puhul olid 1959, mil Vik-tor Kangro kirjutis ja lavastas näi-dendi kiriku saalis ja 1961, mil Victo-ria eestlasi külastas Vancouveri mees-kool E. Kulmari juhatusel.

Ka tänavu tuldi toime EV aastapä-va korraldamisega pidulikumat kui tavaliselt. Mõõdunud aasta sügisel nn. kiri-ku-kohvil (mis peetakse igal aastal oktoobris) määrati korraldava toim-kond — Erik Vanaja, Redi Kangro ja Alma Hunt. Ruumide probleem la-henes soodsalt, kuna hr. Laansoo juures jätkus parajasti tuumi meie väikese koloonia mahutamiseks. Pere-naised tulid kokku Jutta Vanajaani organisatsioonile ja jagasid omavahel toidupannuse — kes, mida ja kuidas. Meespere hooletas jäeti vägijoo-gid. Talgute korras lõid kokku laiad, toodi kohale puuduvad toolid.

Ja nii toimuski laupäeva õhtul, 24. veebruaril Victorias pidulik EV 25. aastapäeva aktus ja koosvihi-mi-ne.

Avasõna ütles viktoorialaste "kon-suul" Viktor Kangro, mille järele tea-dustaja Tullio Pilgert andis sõna Val-ter Raudsepale, kes andis lühikese ingliskeelse ülevaate (nendele meie pere liikmetele, kanadalastele, kes eesti keelt veel ei valda), selgitades, miks me oleme kokku tulnud. Seejäre-le Kusto Pikker Vancouverist pi-das sisuka aktusekõne, mille lõppe-des lauldi ühiselt Eesti hünni. Hil-jem istui lauas kütnalatele valgel — sini-must-valgega dekoreeritud ruu-mis. Vancouverlane (endine viktoo-rialane) Eero Muna Hughes Juhan Li-tvi ja Anna Haava luuletusi, Kusto Pikker esitas Kalju Lepiku "Kisend-dad, kodumaal". Koosvihiimise hing-eks oli pillimees August Laik oma akordioniga, mis kõiki kaasa laulma tõmbas.

Üks Victoria-eestlasi, pr. Jutta Va-naajan, sõitis äsja Rootsi, kus ta kü-lastab Eskilstunas oma sugulasi.

Brando läks "Time'ile" kalliks

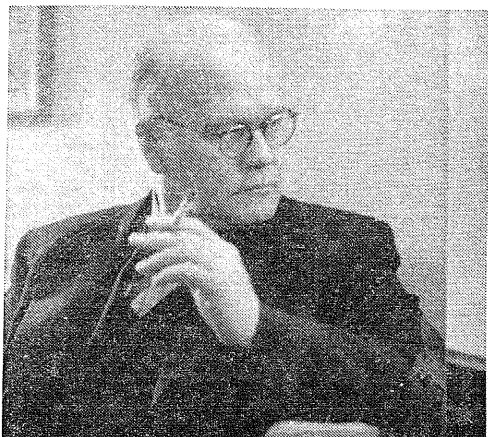
NEW YORK — Marlon Brando uue pooldpornograafilise (kuid ar-vustajate poolt kõrgelt hinnatud) filmi "Last Tango in Paris" (Viim-ne tango) kohta tõi ajakiri "Time" pikema kirjutuse, lisades sellele ka pikantseid fotosid.

Publiku reageerimine oli tänapä-va vabameelsest ajajärgust hoolimata üllatav: nädala jooksul öeldi ühes 350 teatimist ja äärmiselt tühistasid 400.000 dollari eest ajakirjale antud kuulutusi!

Tuglase-muuseum Underi majasse

Tallinna-Nõmmele asunud omaaeg-ses Marie Underi ja Artur Adsoni elukohas, kus pärast sõda kuni sur-mani elas Fr. Tuglase, on käimas "Fr. Tuglase muuseumi" korra-stusööd. Senisele hoonale on juur-de ehitatud mõned ruumid, mis kõik kokku moodustaksid tulevase "Tuglase muuseumi". Viimase ava-mine on ette nähtud tulevase aastal Tuglase 3. surmapäeval.

Samanaegselt ehitustöödega on kä-mas Tuglase pärandi kataloogiseerimi-ne ja korraldamine, mille puhul üht-kaasjalikuna ülevaates avaldas hiljuti ajaleht "Sirp ja Vasar". Viimases pöördutakse üheskoos Tallinna fo-tograafide poole, et need muuseumi-le saadaksid Fr. Tuglase matustest fotosid, kune neid ei olevalt muuse-mil üldse. See üleskute on omastko-hast inestus äratav, et muuseumi-pole isegi fotosid sündmusest, millest on mõõdunud ainult kaks aastat. Kas Tuglase matused ei olnud see k-tuulturi-ajalooliselt väärt, et neid fo-todel jäädvustada? (EPL/E)

Heinrich Laretei oli viimane Eesti Vabariigi täisvolilistest saadikutest, kes veel elus oli. Ta määrati Stockholmist saadikuks a. 1936.

Hugo Laur elab oma mälestusile

Meie üldtuntud vabariigisest naitajaist on ainult mõned üksikud veel elus. Kõrge vanaduse tõttu on nad teatritööst pensionäridena eemale jäänud. Üks sellisest toonaseid kaardiväelasi on kauaaegne Estonia teatri näitleja Hugo Laur, kes äsja pühitses Tallinnas oma 80 sünnipäeva. Sel puhul avaldasid kodumaised ajalehed mitmesuguseid kirjutusi, milledest Hugo Laur ei ole kolmekümne viimase aasta kestel väljaajastanud ühtki poliitilist näidendit kehastanud.

Millega endine Tallinna teatripubliku lemmik oma vanaduspäevade üksindust täidab, selgub lähemalt juubilaril enese jutustusest "Noorte Hääles".

Suurem osa minu päevast läheb raamatukogu ja arhiivi korratamisele. Kui hommikukohv joodud, võtan paberid kätele ja tegelen nendega, kuni isu kiireb. Ega tüdimus tulegi nii väga kiiresti, sest selline tegevus on üks kena ajaviide ja ka töö vananimesele. Tunnen natuke asja ka, sest enne sõda töötasin kuus aastat "Estonia" arhiivis. Loodan, et Teatri- ja Muusikamuseumi inimestel ei tule minu materjalidega suurt vaeva näha, kui need kord muuseumi jõuavad.

Mõni aeg tagasi sain lõpule oma teatrilõlududega ja kuuldavasti ootavad need praegu juba kirjamist. Vähemaga kui 1300 käsikirjalohetega välja ei tulnud, aga tahtsin ju, kirja panna kõik oma teatrimälestused. Alustasin 1918. aasta sügisel eestlaseks saamiseks, rääkis Betty Kuuskemaa ja Ants Lauterist, kellest oli mulle minu näitlejate alguses ja selle vältel abi ja toetust; juttu on ka teistest eesti teatri suurjuhtudest — kõrvale — Hilda Gieserist, Milvi Laidist, Kaarel Karmist, Priit Põldroost, Andres Särevist ja paljudest paljudest teistest. Ma ei ütle, et oleksin hädas olnud sündmuste taastamisega. Kolme aastakümne vältel tähendan väikestes taskukalendritesse

Hugo Laur

päevasündmusi üles ja nende raamatute järgi on väga lihtne mälü värskendada.

Mõne kirkama sündmuse kohta on mul ka üksikasjalisem ülevaade. Päevikut pidasin näiteks 1922. aasta õppevõtte ajal, kui me Hilda Gieseriga Saksamaal sealset teatrieluga tutvuma käisime. Tookord nägime ära kuulsat Max Reinhardti teatri ja tõime nende repertuaarist "Estoniasse" kaasa. E. Dolleri "Masinapurustajad". Kokkupuuteid teiste teatritega on olnud mitmesuguseid. Kui enne II maailmasõda käisime Helsingis (mängisime "Püve talus"), pidasime soomlastega võitluka jalgpallimatsi. Lauri oli keskormaja, mina tormasid ka, Karm oli paremäär.

80 aasta jõokul olen peale teatri muusika ka tegelnud. Poisikesena soovisin loomaarstiks saada, sest minu lapsepõlve parimad kaaslased olid kodutalu loomad. Oli seda kurvastust, kui mõnele neist häda kallale tuli! Kui veidi koolitarkust sain, tahtsin ehituskunsti õppida. Arhitektuuri alal sain Riias Berlofi eratehnikumi diplomil ja töötasin mõnda aega chitlase Riias ning Muhu saarel. Näitlejate kõrvalt olen teinud mitmeid projekte ja praegu ootab pealehakanumist ühe maamaja plaan. Päris suure peale ei tohi seda vist jätta, sest siis tulevad jälle teised asjad. Suvepuhkuse tahaksin nagu 63 eelmisel aastal veeta Emumäel sugulaste juures. Võimalik, et teen kaasa ka filmivõtetel, milleks andsin nõusoleku.

Kanada-koor esitab ooperi

TORONTO (EPL) — Toronto Eesti Segakoor esitab 8. aprillil Artur Lemba ooperi "Kalmuneid", mille helilooja komponeeris a. 1928 ja lavastati Hanno Kompuse poolt 1929/30 hooajal Estonias.

Segakoor toob ooperi lavale katkena Lydia Vohu lavastuses, kusjuures muusikaliseks juhiks on Roman Toi.

Solistide osas: Jaan Villard (isa), Elena Lepik-Villard (ema), Lydia Kõõp (tütar), Aleksander Liipere (isamees), Buffalost Igor Lupkin (peigmees) ning veel proud Libe ja Tori ning hrd. Mets ja Pajur.

Lavastus toimub ühes koolimaja auditoriumis Lääne-Torontos.

Eesti iseseisvuse teenistuses Saadik H. Laretei surma puhul

Birgi keeruline toimetamine kodumaale.

Moskvast määrati H. Laretei kaks aastat hiljem saadikuks Kaunasesse, mis hiljem osutus tema tegevusele Välisministeeriumi poliitilise osakonna direktori ja järgnevalt välisministri abi kohal suureks kasuks.

Tema chef-d'oeuvre'ks ehk meistertöoks Välisministeeriumi juhtivama poliitilise aruandluse kohal osutusinelt n.n. üksmeelse ja koostöö lepingu sõlmimine 1934 Eesti, Läti ja Leedu vahel, — põhilise ja põhimõttelise tähtsusega välispoliitiline samm, mida on siin ja seal nimetatud "Balti liiduks" ja mille paljude arvates oleks pidanud astuma juba hoopis varem. Kuid Balti liidu loomine ühes ehk teises ulatuses ei olnenud endastõestatavalt mitte ainuüks Eestist, vaid ka kõikidest teistest mõeldavatest partneritest ja paljudest muudest teguritest.

Igal juhul olid H. Lareteile ta kogemused Moskvast ja head sidemed Leedus suureks kasuks nimetatud liidulepingu sõlmimisel, samuti ta head suhted meie riigikaitset juhtivate meestega, eeskätt kindral J. Laidoneriga juba Petrogradist ajastust peale, ja — mitte just viimasel kohal — ta alati leplik ja kõiki lepitada püüdev iseloom.

Välisministri abi kohalt määrati H. Laretei 1928 saadikuks Rootsis, Norras ja Taanis, s.o. kohale, millele tookordne välisminister dr. Fr. Akel varem oli olnud ise ja millele olis ta n.h. oli korraldanud riigivann Jaan Tõnissoni ametliku külastuse Rootsi.

On põhjust arvata, et see määramine sündis teatavas lootuses eelnimetatud "Balti liidu" võimalikuks laienemisele kunagi ja pikapeale vast ka n.n. Põhjale riikidele. Kuid selleks ja koguni juba sõlmitud Eesti-Läti-Leedu kolmiklepingu konsolideerimiseks ja võimalikuks väljaarendamiseks.

Wiiralti monument Uusnasse

Okup. Eestis on otsustatud püstitada Eduard Wiiralti mälestamiseks, kelle sünnist nüüd täitub 75 aastat, millist tähtpäeva tähistati ulatuslikult paguluses surnud kunstniku rehabilitatsioonina, erilne monument.

See püstitatakse Uusnasse, Viljandist 3 km Tartu poole, kus asub kuulus "Wiiralti-tamm", mis on looduskaitse al. Monumenti valmistavad skulptorid Jaak Soans, Ants Mölder ja Ülo Oun (EPL/KE)

seks puudus ju kõigepealt vajalik aeg, oigemini — vajalik armuag.

Igal juhul lahendati Leedu ja Poola vahel aastaid püsinud konflikt Tallinnas rahulikult ja soodsalt just teise maailmasõja eelõhtul ja seda nimelt H. Laretei poolt saavutatud Eesti, Läti ja Leedu vahelise kolmiklepingu lisaprotokollil alusel.

Pagulaspolves oli H. Laretei m.s. suur poliitiline kiranduse ja ajakirjanduse jälgija ja eeskujuks kõlbav märkmete tegija kõigest olulisest loetuhulgas. Selle tagajärjel oli ta alati heas kursis rahvusvahelise poliitilise arenguga ja oma vaadete asjalik põhjendamine nii kõnes kui ka kirjas kindlate faktidega.

Ta oli oma iseloomult põhiliselt optimist. Sellisena uskus ta kaljukindlalt, et noored, kellel ta alati celistas vahetada mõtteid, valeda ja põhjendama on armusvi, võtavad üle ja jätkavad temataoliste elutööd. Ta leidis, et see toimubki juba eua eduga mitmes tähtsas sektoris, ja et sellega täitub tema sildameesov, mida vast võiks nimetada Heinrich Laretei poliitiliseks testamendiks. R.I.P.

ELMAR KIROTAR

Kõpu Kapitali peakoosolekult

Johan Kõpu nimelise kapitali valitsuse poolt võeti peakoosolekul vastu aruanne, mille järele kapitalil oli m.a. tulusid kr. 3.303,28, sellesst korjandusest laekunud kr. 3.042.— Samal ajal oli kulusid kr. 5.398,15. Kulude ülekaal oli seega kr. 2.094,87, mis kaeti tegevuskapitalist. Viimase seis oli 31.12.1972 kr. 6.577,36. Sellest summast on stipendiume ja toetusi antud 1973. a. kr. 3.450.—

Senine kauaaegne Kapitali sekretär A. Rossman lahkus oma kohalt muude ülesannete rõhuse tõttu ja tema asemel kutsuti asjaajaja kohustusi täitma pr. H. Leigus. Et kapital saaks oma senist tegevust jätkata, otsustati sissetulekute hankimiseks korraldada eelmiste aastate eeskujul korjandus ka sellega aastal. Samuti on õpetajad A. Kõdar ja O. Loogna lahkel kaasa aidanud korjanduse teostamisesega oma koguduste liikmete hulgas.

Teatavasti on Johan Kõppu nime kandva kapitali sihiiks eesti noorte toetamine nende haridus-kultuurilises püüdluses ja selle tegevuse kaudu rõhutada eesti suurmehe peapiskop Johan Kõpu ülsaid täheists eesti noorte ilmaavaate kujundamisel.

Kapitali valitsusse kuuluvad: esimees peapiskop em. J. O. Lauri, abiesimees dots. T. Künnapas, laekur dir. R. Moorma, liikmetena dr. Maria Kleitman, õp. A. Kõdar, õp. O. Loogna, ülempeester A. Nael ja kirjanik K. Ristikivi.

OLGE MUGAV!

Kasutage meie majanduslikku ja juriidilist teenindamist!

On Teil aktsiad, obligatsioone või teisi väärtpabereid, siis võite võtta aega, suurel määral vaeva ja hoidute asjatuist kahjustest kui usaldate nende valitsemise meile.

Teie olete alati teretunud nii lihtsate kui ka keerukate tehingute puhul.

Pöörduge mõne meie kontori poole või helistage 24 60 60. See tasub ennast ka kulude seisukohast.

STOCKHOLMS SPARBANK

Kõlblus Kolmandas Riigis ja kasvatuse põhimõtted

Kuivõrd lahku läksid Hitleri Kolmandas Riigis avalikult nõutud ja propageeritud moraalnormid tegelikkusest, s.o. teooria praktikast, kirjeldab hulgaliste dokumentide ja tunnistuste varal. Hans Peter Beluel oma raamatus "Das saubere Reich" (Puhhas Riik), mis ilmus Shveitsis Bernis ja Saksaama Münchenis Scherzi kirjastusel (DM 18.-). Kaasa arvatud N. Liit ei ole eriti moraali ja kõlbluse osas üheski totalitaarses riigis võimukandjate elu kooskõlas sellega, mida nad nõuavad kodanikelt. Hitleri-Hitleri-Saksamaa osas tõrkab see vahe aga eriti silma, kuna selle valitsete (Goebbels, Himmler, Bormann, Göring j.) oma kõnedes ja läkitistes kriipsutasid alla sakslaste kõrget kõlbelist taset ja tegid suurt vahet rahvusvõimustalitlikku ja mittenastlikku moraali vahel. Puhata aaria tõu tugevus ja iluolek pidi Hitleri ja Goebbelsi vaadete järele suurelt osalt tuginema germanlaste "puhtale eralelule".

Ei, sakslastel olid samad vead ja vooressed nagu teistelgi kultuurirahvastel. Nad ei olnud paremad ega halvemad kui teised. Seda teadsime ka varem, seda enam et meie inimeste vanem põlv elas sakslaste valitsemise all II maailmasõjas mitu head aastat. Kõneoleva raamatu tähtsus seisab selles, et autor näitab üksikasjalikult, kui suur oli vahe Kolmandas Riigis teooria ja praktika vahel, kuidas osa võimukandjatest tegi ise just seda, mis "alamatele" oli keelatud, kuidas ametlikult moraali seletati kord nii ja kord nani, kuidas seda nõudis antud sihtpilk.

Parim näide on teoreetilises osas

Hitler ise, kes mõistis teravalt hukka homoseksuaalsust, kuid alles siis ja sellest ajast peale, kui üks tema lähematest kaastöölistest, SA organisatsioonide juht Ernst Röhm, püüdis võimu poole ja oli takistuseks sõjaväe kõrgema juhtkonna tasulilistamisels. Röhm oli homoseksuaalsete kalduvustega, mis Hitlerile oli sammu enne n. nimetatud "Röhm'i putshi" likvideerimist teada. Kui aeg oli selleks küps ja Hitler tahes-tahtmatult pidi avalikult välja astuma Röhmile, oma vana sinasõbra likvideerimiseks, siis alles äkki muutusid viimase kalduvused ohlikuks parteile ja rahvale!

Üheks väga tähtsaks Hitleri nõudmiseks saksa rahva, eriti naiste osas oli laste rohkus. Siin seisid kurikuulus Bormann kangel teistest ees. Hitleril endal polnud lapsi, selle vastu oli tema lähemal kaastöölisel Bormannil üheksa last, mida ta alati oskas parajal silmapilgul, oma "föhre-ri" ees alla kriipsutada. See kõrvõimsaim mees riigis Hitleri kõrval, kelle nõusolekuta keegi sõja teisel poolel ei pääsenud Hitleri jutule (ka ministrid mitte), osutus küll hiljem tähtsaimaks vene spiooniks.

Tal oli aga peale teiste "teenete" üheksa last, mis nähtavasti Hitlerile oli küllaldaseks tagatiseks sellele, et Bormannisse pimesi uskuda. Selle Stalin peaabilise tegevust II maailmasõjas paljastas oma mälestustes hiljuti saksa sõjaajane vastuluure ülem, kindralmajor Gehlen, kuid paljud tõsised urijad ei taha seda seinni uskuda, ning venelastele on tähtis, et seda küsimust üldse ei puudutata ning Gehlen tarbelorral seloostustatakse kergusõigiku sõjaväelase-na, sest ka praegu istub kindlasti nii mõnigi "lääne Bormann" nii mõnegi riigimehe kõrval ja "aitab asju ära-ada" enamiaste vaimus ja nende kasuks.

Autor asetab palju rõhku natside kasvatustööseemlele ja selle põhimõtetele — usk juhi eksimatusele, kuulekuse ja võitlusvalmiduse saksa rahva tuleviku, Saksaama suuruse ja juhi eest. Nendele printsiipidele vastavalt kasvatati ja õpetati kooliõpetajaid. Kuue aastaga valmis 215.000 pedagoogi, kõik ettevalmistatud maailmavaadteliselt kui ka füüsiliselt-füüsiliselt-sportlikult (selle mõiste alla käis ka püedut sõjaväeline ettevalmistus).

See oli muide läänes teada (ja kindlasti ka idas), kuid sellele ei pändud mingit rõhku. Ainult üksikuid juhtisid siin ja seal avalikkuse tähelepanu sellele, et siin on tegemist puht sõjaliste ettevalmistustega. See on sama, mis meie silmade all sündin N. Liidu suhtes. Kuigi kõik märgid näitavad, et enamlasted valmistavad ette sõjaks ja selle varjamineks oma rahva, kõigepealt aga lääne ees, süüdistavad viimast "militarismis" ja kallaletunginise kasvatusse rahulikkule N. Liidule, ei tee lääs sellest väljagi.

Läänes vastupidiselt kaistatakse sageli Kremli ja tema tegevust ning süüdistatakse USA-d, ainsalt riiki mille eesotsas seisavad ohust teadlikud mehed, võimupoliitika ajajames.

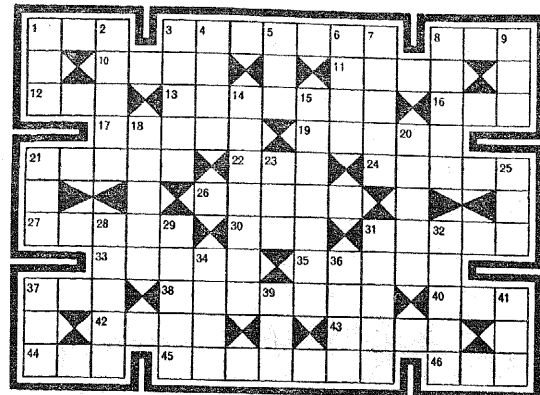
Ja siis veel üks vähem tuntud põhimõte, mis puudutab Hitleri noorsoo-koolitamise retsepti. Oma tulisele poolehoidjale ja hili male vaenlasele Hermann Rausingile seletas ta 1932. a., enne võimule tulekut, muuseas: "Üldharidus on mürk, mida liberalism leutas enda hukutamiseks... Terve teadus peab seisma alalise kontrolli all.

Teadmised on abinõuks elus, mitte tema mõtteks. Ja nii peame meie järjekindlad olema ja laia massi kõige madalamatele kihtidele heastama kirjooskamatusse kinkima". Tegelikult hiljem nuidugi nii kaugele ei mindud, aga saduduki minna. Peaõppeahtena loeti koolides: Saksa eelajalugu, rassilist ajaloolõpetust, rahvakunsti, muusikat, sõjalist kasvatust, naise ülesandeid laste kasvatamises.

Saksakeele tundides pandi pearrõhk rahvusvõimustalitlik tekkimisele ja põhimõttele ja sellel alal tuli kirjutada hulk klassiöödi. Liberalism ja materialism olid põlu all, niivõrd et hitleriaegsed koolilapsed ei teadnudki, mis need mõisted tähendasid.

See oli muide natsidele rohkem kahjulik kui kasulik, sest kuidas näiteks sai sakslane võidelda materialis-

EPL ristsõna 14

Paramele: 1 ilmakäär 3 seltskonnamäng 8 puusepa töömaterjal 10 lillede hoiukoht 11 kuulus Taani tummfilmistaja Nilseni eesnimi 12 elukutse 13 jäastikut väljalatuv kalju 16 prantsusk. artikkel (mittm) 17 kõik hääled koos (muus.) 19 Tallinna kuulsaimad šokoladid vabrikante vahas Eestis 21 USA osariik 22 enda isiku kohta 24 ling 26 meelest ära minema 27 puude mahumõõt 30 ürgaeg 31 aibat laevu sadamasse 33 vee ärakooksu seadeldis 35 aieluupool (os.kääne) 37 küsimus 38 Linn Ida-Saksamaal 40 tapaloom (os.kääne) 42 Eesti kirjanik Mägi eesnimi 43 vatu (lad.k.) 44 linn Saksamaal 45 kalla ja alati 46 sadama kindlustatud kaldusein.

Alla: 1 perekonnapea 2 tehti lahti 3 Kuulus Itaalia kirjanik (+) 4 kella osa 5 planeet 6 rohtimaa 7 vajalik isgas elukutses 8 uhke ehtus 9 madu 14 Assüüria pealinn 15 ehitus-mater-

jal 18 Eesti naisluuletaja 20 kuurordi-linn Shveitsis 21 küsimus 23 aastaaeg poeetiliselt 25 Vana-Kreeka koiduju malanna 28 lõputöö 29 on praadimis- seks vajalik 31 Soome kirjanik 32 ots-tükk 34 Rõngassaar (1.1 puudub) 36 Trooja sõjakangelane 37 maa satelitt 39 tegu (saksa k.) 41 orientoalne mehenimi.

Lahendusi 13:

Paramele: 1 ula 2 torseer 3 muu 10 roos 11 enba 12 Kim 13 oluline 16 abi 17 stol 18 Inga 20 katus 21 ass 23 alati 25 start 26 asul 28 USA 29 summa 30 alam 32 egas 34 ase 36 praalis 38 sea 40 liim 41 diito 42 suu 43 suud-les 44 Lea.

Alla: 1 usk 2 arm 3 Toots 4 Oslo 5 eal 6 renn 7 Omega 8 maa 9 Uri 14 ulatuma 15 lisraal 17 susla 19 algus 20 kea 22 SAS 24 iga 27 alpis 29 saas 31 armu 33 gide 32 asis 35 elu 37 aed 38 sol 39 ava.

Sisserändajatelt teine kunstinäitus

Invandarnas Kulturcentrum' i juures tegutsev kunstigrupp Globus'e järjekordne näitus (nr. 2) toimub Vuxenskola ruumides Sibylegatan 32.

Käesoleval näitusel esineb 8 kunstnikku erinevalt maalt: austria (1), tshehoslovakkia (1), ungari (1), Itaalia (2), saksa (1) ja soome (1). Nendest on vaevalt pooled tõsisemalt arvestatavad kunstnikud, kellel pikem või lühem erialaline õpe seljataga. Teisi võib küll nimetada amatöörideks, kes oma huviala on viljelnud lühikeses erialalises õppeaja või isegi üksnes kursuste varal.

Kaks esimest näituseruumi on täis sürrrealistliku fantaasiat õlis. Walter Fölser (austria) maalib kirokodiilipeaga nalsi teravasi puhtais toonides, servitööde arvutuskuulidega peas j.m.s. Huvitav kompositsioon on perverne aktide hunnik, kust ei selgu mingi algus ega ots. Samalt kunstnikult on aga ka rida realistlikke portreid.

Jeremy Wesely, kes on Praha kunstnikulide kasvandikke, esitab keerulisi suurrealistlikke kompositsioone, on aga koloriidid harmoonilisem. Meeldjääb on ta suur sini-hallis hoiitud kaudselt looduserüvetamisele vihjav maal Träden dör ständene. Samalt kunstnikult on ka omapäraseid puuskulptuure (reljeefe), mille väändunud paljujooseline kompositsioon annab neile sama süge raskuse nagu ta maalidele.

Katarina Kokesch on Budapesti kunstiakadeemia õpilasi vanast koolist. Esitabki vanemast loomingupe-rioodist hollandlastilikut tumeidaid naale õlis, aga ka kergeid rõõmsaid akvareile ungari küladest, kus päike-

mi vatu, kul tal polnud aimu, mis pagana värk see õieti on?

Niisugustest näidetest kurbiseb raamat. Võibolla oleks asjale kasulikum olnud, kui autor oleks mõne peatüki kas üldse välja jätnud või tugevasti lühendanud.

OSKAR ANGELUS

sealguus peegeldub valgeli seintel ja kollasel õlil. Olimaalile lähedasi tumeidai toone on ta akvarellides valkeli toonadel, kus veel võime näha lastud jäneseid ja peagu veseisid metslind! Pilatisjoonistest jäi meelde karakteristlikke lapsepää.

Giovanni Bizzini' (itaalia) kohtasime peagu samade töodega möödunud aastal Kulturifestivalil Sõdra teatris. Nüüdki on ta akvarellidest parimad. Folk på gatan, Folk på torget j.t., mille nii kompositsiooniline kui ka koloristlik nappus tabab karakteristlikult.

Realistlike skulptuure Salvatore Filia't (itaalia).

Kunstigrupp Globus jätkab oma seint tegevust hoolimata mitmesugustest probleemidest nii majanduslikul kui ka kunstilisel pinnal. Näitused selleks hooajaks on lõppenud ja ootame järke eeloleval sügisel.

EBVI END

Akad. eksamid

Pille Papp Stockholmist sooritas med. kand. eksamid Uppsala ülikooli arstiteaduskonnas.

METSAKODU UUDISMAA

POSTIARVE 694771 FALKÖPING

VABAÕHUPIIRKOND EESTI SKAUTLIKE NOORTELE

Kes olid Pihkvas kaebealusteks?

Teatasime hiljuti uuest lavastusprotsessist Pihkvas, kus "sõjaroimari-tena" on kaebealuste pingis kuus eestlast, kus möödunud sõjas võitletsid venelaste vastu saksa sõjaväes. Pihkvas on olnud juba varem samataolisi protsesse eestlaste vastu — möödunud aastal mõisteti mitu nendest surma. Nagu selgub Tallinna okupatsioonilehtedest, olid süüpingis N. Oodla, E. Pähni, J. Aluoja, A. Kukki, V. Kukki ja B. Kangur.

Kõiki neid süüdistatakse koostöös "Saksa fashistlike anastajatega", mida "Rahva Hääl" formuleerib lähemalt järgmiselt sõnadega: "Oiles hoiudun kõrvale teenistusest Nõukogu-armees, läksid nad üle vaenlase poole, astusid okupantide formeeri-tud politseipataljoni ja võtsid selles koosseisus aastail 1942—1944 osa karistusoperatsioonidest fashistide poolt ajutiselt okupeeritud Pihkva oblasti territooriumil".

Edasi öeldakse, et eelpoolset eestlaste olevat tannud ja mõnitunud Nõukogude kodanikke, panes nende kallal toime metsikusi. Nende süüteod

olevat korda saadetud Pihkva oblastis Laneva Gora külas.

Sõjasüüdlaste protsess algas juba veebruarikuul lõppuapävil ja kestab tänapäevani kauem, nagu eelmised taolised protsessid. Seni pole kohtuotsust süüaluste kohta teatavaks tehtud. Protsess toimub oblastikohtu esimehe asetäitja G. Bötskovi eesistumisel.

Millal süüalused vahistati ja kui kaua nad eeluurimise all on olnud, pole teada. Ühe eelmise taolise protsessi puhul Pihkvas selgus pärast kohtuotsuse avaldamist, et süüalused olid mitu aastat eeluurimise all.

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad EESTI PÄEVA-LEHTE?

Selle kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingituseks, et nad harjusksti selgi oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELLE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

Tänapäeva Valgast.

Vägivald rahvaste kallal

Teos N. Liidu küüditusist

Dramaatilistest sündmustest tervete rahvaste hävitamise ümber Nõukogude Liidus kõneleb raamat, mis hiljuti Rootsis ilmus pealkirjaga "Den stora deportationen" (Gebers kirjatust, Stockholm, 230 lhek.). Inglisekeelses originaalis on raamatu pealkirjaks "The Nation Killers", mis konkreetselt osutab rahvaste tapmisele. Teose autoriks on Robert Conquest, inglise teadlane ja silmapaistev nõukogudepoliitika uurija, kes ajaloosul on välja andnud suure hulga raamatuid sellel alal, eriti ühenduses tohtu terroriga Stalini valitsemise ajal.

Nüüd vaadeldavas teoses võtab Robert Conquest hästi dokumenteeritud üles tervelt kaheksa rahva — meeste, naiste ja laste — massküüditamise neljakümne aastate algupool. Kannatajateks olid järjekorras Volgasakslased, karatshid, kalmõkid, tshehshenid, ingushid, kabardiin-balkaariid, Krimmi-tatarid ja meskeedid. Enamik neist rahvastest asus Volga alamjooksu piirkonnas ning Kaukaasias, kuuludes Nõukogude Liidu alla nimetatud Autonoomsete sotsialistlike nõukogude vabariikideks või Autonoomsete provintsideks.

Robert Conquest kirjeldab, kuidas need rahvad kustutati rahvastikunimekirjadest, võltisid ajalugu ja geograafiat.

Ta näitab ka, kuidas nende õigused kodukohtadele taastati kaksteistkümmend aastat hiljem ja kuidas viis rahvast seepäele said seda õigust kasutada: kabardiin-balkaariid, tshehshenid, ingushid, kalmõkid ja karatshid. Ülejäänud kolme rahva — Volgasakslaste, Krimmi-tatarlaste ja meskeedide — tagasipöördumise küsimus on veninud pikemat aega ja ainult osaliselt käigu saanud, mispärast nende võltis kodukohtade pärast käib edasi.

Tähelepanu kaheksast rahvast deporteeriti Siberi sisemaale ümmarguult üks miljon kuussada tuhat inimest. Selle arvu sisse ei kuulu aga ligemale miljon sakslast, kes elasid väljaspool Autonoomset Volga-vabariiki, peamiselt Ukrainas.

Ümbkaudsete arvestuste kohaselt läks venelaste korda Ukrainast, Krimmist ja Põhja-Kaukaasiast deporteerida kakssada tuhat sakslast enne Saksa vägede kohalejõudmist.

Tõenäoliselt deporteeriti niisama palju sakslasi Venemaa muudest osadest Euroopas, arvab Conquest.

Ta lisab sel puhul, et mitte-volgasakslaste küsimus ei kuulu iseenest tema käesoleva raamatu alustikku, samuti mitte kui ligikaudu üks miljon baltlast ja umbes samapalju ukrainlast, kes nende saatust jagasid.

Põõratas peamiselt tähelepanu alulthendatud kaheksa rahva massküüditamistele, uurib Conquest järgnevalt küsimust, kui paljud neist on tagasi tulnud? Ta leiab mitmesuguste andmete põhjal, et miljon kuuesajast tuhast deporteeritud hukkus kokku viissada kolmkümmend tuhat inimest, tingituna ebanimlikest viinutustest ja suurest toidupuudusest. Kõige suurema kaotuse osaliseks olid seejuures Krimmi-tatarlased, kelledest hukkus 46,3 protsenti.

Mis puutub küüditatute kodukohtadesse, siis üstab Conquest esile, et Nõukogude ametivõimud küürustasid deporteerimiste tagajärjel tühjaks jäänud maa ümberasustamisega, saates kohale venelasi. Milleni see võib viia, selle kohta võtab Conquest näite kaugemalt põhja poolt, nimelt Karjala-Soomekreek.

"Karjala-Soome sotsialistlik nõukogude vabariik" muudeti 1956 ümber autonoomseks vabariigiks põhjendusega, et tema rahastikus on venelased enamuses. Selle sündmuse tõelise tähendus ei seisa aga vormilises küljes, titeleb Conquest. Võte näitab, et üks liiduvabariik, kõnelemata autonoomsest vabariigist, ei või kaevata kui ta esmalt üle ujutatakse vene sisserändajate poolt ja siis selle tagajärjel kaotab oma senise staatuse. Seda teed töötab käia ka olukorra areng Kaukaasias, otsustades näiteks tshehshenide tagasituleku järgi oma kodukohtadesse. Reeglina kehtib nõue, et vene kolonistide majanduslikud huvid ei tohi kannatada. Kuna venelased on vahepeal tshehshenide maadlikke üle võtnud, siis on nad muutunud kohalikeks asukateks ja tshehshenid vaadaku ise, mida ja kuidas teha.

Nõukogude vägivald kaheksa rahva kallal polnud issest midagi juhuslikku. Pigem oli see tüüpiline näide, hoolimatu sihihindluse avaldus selle kohta, kuidas valitsejad tuues riigikujus suhtunud mitte ainult vastuoluvatesse poliitilistesse ideedesse, vaid ka teistesse kultuuridesse ja rassidesse, väärib Conquest.

Massküüditamised toimusid Stalini ajal ja olid kooskõlas tema või-

mutsemisega terrori abil. Aga Conquest tõendab ühtlasi, kuidas võimalus niisuguseks võimutsemiseks on tegelikult nõukogude süsteemi sisse ehitatud, kui lähedalt see on seotud nõukogude rahvuspoliitika ja suhtumisega vähemusrahvastesse üldse.

Selleist seisukohast vaatleb autor pikemat kommunismi ja rahvusküsimust ning nõukogude põhiseaduse sätteid ja tegelikku rahvuspoliitikat. Nende probleemide aktuaalsust kriipsutab alla Krimmi-tatarlaste meeleheitlik võitlus oma kodumaa pärast, samuti kui juudivähemuse küsimine N. Liidus.

Nõukogude süüd kaheksa vähemusrahvuse vägivaldsel kohtlemisel suurendab tõsiasi, et tegemist on piirkondadega, mis pole kunagi olnud vene maa, vaid anastati omal ajal vene ekspansiooniga lõunasse. Massküüditamised sealt paljastavad N. Liidus ühest küljest poliitilist võimutsemist, teisest aga ka seda, kuidas ajalugu võidakse moonutada. Nõnda on osutunud täiesti valeks nõukogude kinnitused üldisest heaolust. Prugbig ainult meenutada väidetavat rahvaste üksmeelt mitmesugustel nõukogude valimistel, kus erandiks polnud ka need kaheksa rahvust, kes langesid suure deportatsiooni ohvrile. Nüüd süüdistati kõiki kaheksat "ebaloalsuses" Nõukogude vastu sõjas sakslastega.

Põhiliselt oli siiski tegemist Kaukaasias ajutiselt seisevate riikidega, mis annekteeriti N. Liidu poolt samuti, nagu hiljem balt riigid pärast palju pikemat seisevuse perioodi.

Stalini mõõdupuu järgi oli vägivald nende väikeste rahvaste kallal võibolla ainult tähtsusetu episoodiks üldises terrorisüsteemis, aga see episood on siiski nii tähelepanuväärne ja sümptomiline, et see väärib silmaspidamist kõikide poolt, kes püüavad saada täielikku ülevaadet süsteemist ja seisukohtadest, mis sel ajal olid kehtivad Nõukogude Liidus, titeleb Robert Conquest. Tervisele vaevalt rõhutada, et siirane ülevaade on absoluutselt vajalik igatühele, kes tahab mõista meie ajastu ajalugu ja sedaviisi ka meie praegust maailma. Mida suuremas ulatuses faktid saavad teatavaks lõunemaailmale, eeskätt juhtudel, mis kaua on olnud varjatud või moonutatud, seda tõepärasemaks saab pilt maailmast.

A. KRISTIAN

Valka on asunud rohkelt venelasi

Valga purustamise sügisel 1944 kirjutavad kommunistid nüüd sakslaste arvele. Näiteks kirjutatakse uues sõjaraamatus "Nemad vabastasid Lõuna-Eesti" (Tallinn 1972): "Eriti ulatuslikke purustusi võtsid hitlerlased ette enne linnast lahkumist. Kahel viimasel päeval ja öösel lasksid fashistlikud süüte- ja õhkimiskomandod õhku ning süütasid elamu- ja ettevõtteid. Vabaduse tänavas lasksid hitlerlased enne linnast lahkumist õhku 15 kivimaja, sealhulgas pangahoone, trükkikoja, kinohoone ja suuremad kauplused. Nad purustasid ja põletasid linna elektrijaama, vagunite ja vedurite remondi depoo, posti, telegraafi ja telefoni keskjaama, vaktsiinhoone, raudteejaama, veevõrkuhoone, rõõvisid paljaks lood, kauplused, haiglad ja aptegid ega jätnud elanikkonnale tuldurvarusid. Vedasid ära õietahse sisseseade." Valga vallutasid venelased 19. septembril 1944.

Tänapäeva Valga on nn. rajoonilinn, sest Valga rajooni administratiivkeskus asub Valga linnas. Ühtlasi on Valga endist viisi piirilinn, mille elanike arv tõuseb praegu juba üle 17,500 (1959 — 13,354, 1970 — 16,795). Linna suurimateks tööstusettevõtteks on Valga õmblusvabrik, jõesõda tehase lihakombinaat, raudteetöökojad (vaguni- ja veduridepoo) ja tellisetehas. Et Valga on ka nüüd tähtis raudteesõlmipunkt, siis moodustavati raudteelased (venelased) olulisema osa linna elanikkonnast.

Valga õmblusvabrikus töötavat 600 inimest. Jõusõõdatehas, mis valmis paar aastat tagasi, varustavat kontsentreeritud söötadega Lõuna-Eesti kolhoose ja sovhoose. Veenitahes villivabrik Gruusias, Armeenias ja Moldaavias saabuval viinamerjaveine, kuid valmistatavat ka marja- ja õunaveine kohalikul tootmisel. Valga hoonekes on paigutatud nüüd ka Valga mööblivabrik. Lisaks asub Valges veel keemiatehas "Orto" tuubistehh, mis olevat moodsamaid tööstusettevõtteid linnas.

Valgas töötab kaks keskkooli, neist üks vene õppekeelega.

Prümetse kalmistul asuvat fashistlikus vangilaagris hukkunute ühislaud koos manitseva mälestussambaga "Inimesed, olge valvsad!" Peatanav linnas kannab nüüd Lenini nime. Selles tänavas asuvad vöörastemaja "Deltika" (60 kohta) ja sidejaokeend. Võidu (end. Vabaduse) tänavas asuvad restoran-kohvik, koduloomuseum ning esmaabi punkt ja kiribijoom. Piirina Eesti Valga ja Läti Valka vahel esineb endist viisi Pedelisse voolav Kannaoja. Käsil olevat praegu linna lähedal asuva männiku kujundamine park-metsaks.

Linna kirjelduses öeldakse, et vandenest ehitustest "silmapaistvaimad on linna keskel väljakul asetsevad Jaani kirik, mis erinevalt enamikest kirikuhoonetest ei mõju kaugelelt raskepärases, vaid õhulisena ja kergena". Kirik alluvat arhitektuurimälestistena riiklikule kaitsele. Suse raudteejaam valmis 1949.a. Selle Moskva stiilis hoone kohta üteldakse, et ta olevat moodsamaid "vabariiki".

Edasi näitab linna kirjeldus, et "viimastel aastatel on Valga kesklinnas, Lenini tänav piirkonnas ehitatud suur elamukvartal mitmesaja korteriga.

Võru tänavas säres köidab tähelepanu televisioonisaadete ülekandejaama 99 m kõrgune mast".

Linna kommunistlikus keskusena esinev Valga "kultuurimaja", mille juures töötavad ka segakoor (juhataja Albert Puusta), naiskoor "Säde" (juhataja Helme Lõvi) ja meeskoor (juhataja Videko Loo). Puhkpilliorkester (juhataja Albert Puusta) kuulub endist viisi Vabatahtlikule Tuletoole Ühingule. Juhatajaks "kultuuriosakonnas" on Aleks Raja, "haridusosakonnas" Johannes Toomes. Valga Koduloomuseum avati 1957. aastal. Esemiste muuseumis püüvat erilist tähelepanu Valga linna kassa, pärinev 1782. aastast. Kõige rohkem materjali olevat muuseumil Valga (Jaanis Cimze) kooliõpetajate seminari kohta.

Eestirootsi juubeliaasta

Svenska Odlingens Vännen, eestirootslaste kultuurühing, pidas nädalavahetusel oma aastakoosoleku läheneva 30-aastase Rootsi-tuleku juubeli tähe all. Tähtpäeva tuleatuse meelde traditsioonilisel kokkutulekul meelde, mis toimus 26. augustil ja kus kõnelejadks on eestirootslaste vana sõber ja Norarootsi koguduse omaaegne õpetaja, piiskop Sven Danell. Samaaegselt korraldatkse suurem näitus eestirootsi küladel esemekultuurist.

Svenska Odlingens Vännen esimehes valiti tagasi Hugo Mickelin ja juha" liikmeteks Aleksander Samberg, Alfred Helsing, Johannes Hammerman ja Hjalmar Stahl.

Svenska Odlingens Vännen valis juubeli puhul auaukmeiks endise Pürksi rootsi rahvaülikooli rektori Per Söderbäckit.

Lennates nädalalõpuks Soome

Erihinnad ajutiselt Stockholm—Helsingi edasi—tagasi kl. 246:— ja Stockholm—Turu edasi—tagasi kr. 182:—.

Peale selle 50 prots. perekonna-hinnaalandust selliselt, kui üks perekonna liige maksab täie hinna, siis teised poole.

Järelepärimised reisbüroodelt või otse meilt tel. 08/24 43 30.

FINNAIR

METSAKODU
UUDISMAA

POSTIARVE 694771 FALKÖPING

VABAÕHUPIIRKOND EESTI
SKAUTLIKE NOORTELE

Kromatograafilistest meetoditest Eesti Teadusliku Seltsi Lõuna-Rootsi osakonnas keemik Evi Pärnoja-Svietlicka.

Mis on kromatograafia?

Lund, (EPL). — Eesti Teadusliku Seltsi (ETS) Lõuna-Rootsi Osakonna järjekordsel ettekandekoosolekul Lundis, Zoologia instituudi skönes keemikuna töötav fil.kand. Evi Pärnoja-Svietlicka kromatograafilistest meetoditest analüütilises keemias. Ettekandele järgnesid elavad läbirääkimised.

Ettekandekoosoleku avas Osakonna esimees dr.jur. Artur Taska ja andis sõna referendile. fil.kand. Evi Pärnoja-Svietlickale, kes töötab omal erialal Arlövi suhkruvabriku laboratooriumis. Ta lausus kokkuvõttes:

Olen töötanud 22 aastat keemikuna ja tegelema kromatograafilistest meetoditest. Viimastel aastatel on tekkinud ilka rohkem nõudmisi täpsete keemiliste analüüside järele nii toiduainetes kui ka mitmesugustes tehnilistes produktides. Ollakse tihti huvitatud teatud mürgiste ainete sisaldavusest toiduainetes, näiteks DDT ja teised pestitsiidid. Need ained esinevad väga madalates kontsentratsioonides.

Nende analüüside tegemiseks on kromatograafilised meetodid väga sobivad. Teiseks suureks valdkonnaks, kus need analüüsid sobivad on alned, mis keemiliselt on väga analoogselt ülesehitatud, nagu suhkrusordid, lendavad happed roiskvees, aminohapped proteinhüdrolüsaadis jne.

Vene botaanik Tswett, kes muide töötas Tartu ülikooli juures lähemalt aega, hakkas käesoleva sajandi esimesel aastakümnel tegelema kromatograafiliste seaparatsioonidega. Tema lahutas värvaineid roheliste taimede ekstraktis.

1931 a avaldasid Kuhn ja Lederer suurema uurimuse karotiinide ja ksantofüllide kohta. 1941.a tulid Martin ja Syngue uue meetodiga, mis tugines ainete erilisel jaotusest kahe mitteseguneva vedeliku vahel (partitiition chromatography). 1944 a. lanseerisid Consden, Gordon ja Martin paberikromatograafia.

1947.a. publitseerisid Moore ja Stein esmaskordselt omad tööd jooni-vahe-

mõlemad said mõeldud aastal Nobeli auhinna. 1952.a. algavad Martin ja James töötama gaas-kromatograafia-ga.

Sõna "kromatograafia" tuleb kreeka keelest ja tähendab tõlkes "kirjutamist värvidega". Hiljem on seda mõistet laiendatud. Nüüd mõeldakse selle all igasuguseid seaparasioone, kus ette tulevad keemilised ained väga analoogselt konstitutsiooni-ga.

Üldiselt võib kõiki kromatograafilisi meetodeid viia kahe peatüübi alla: gaaskromatograafia (gaas-vedelik ja gaas-takke aine) ja vedelik-kromatograafia (vedelik-vedelik ja vedelik-takke aine). Viimasse gruppi kuuluvad paberikromatograafia, jaotuskromatograafia (partitiition) ja jooni-vahe-tus-kromatograafia.

Osa kromatograafilisi meetodeid kasutatakse peamiselt kvalitatiivseks oistarbeks, teisi jälle kvantitatiivseks. Gaaskromatograafia ja jooni-vahe-tuskromatograafia annavad kõigeparemaid kvantitatiivseid resultate. Eriti gaaskromatograafid on viimastel aastatel hästi arenenud, lõpetas oma huvitava ettekande pr. Pärnoja-Svietlicka.

Oma ettekannet selgitas ta mitmesuguste tabelite ja näidete varal mustal tahvil. Järgnevatest elavatest läbirääkimistest võtsid osa fil.lic. Tiit Kauri, fil.mag. Inna Mathiesen, fil.kand. Hans Angelus, leg. vet. Erik Anari, kand. fil. Emilie Kiive ja dr. jur. A. Taska.

O.V.

Üldbalti kommerss

Kümnnes üldbalti kommerss, mida kujundatakse pidulikult juba ühekommerssina, toimub 13. mail kell 18 Heidelbergi lossi kuningasalis.

Käesoleval aastal presideerivad kolme rahvuse vanuselt kümnenad korporatsioonid: baltisaksa Fratrimus Academia (asut. Tartus 1881), Väli-Eesti korpi Wölna (asut. Danzigis 1924) ja läti Philomyra (asut. Riias 1924). Wälna volinikuna on kommerssi presidiumis dipl. ins. Emil Kuhl Kanadas, Montrealist.

Päev varem, 11. mail kell 19 on perekonnakohtu tantsuga Neckari kaldal asuvas restoranis "Stiftsmühle".

Pühapäeval, 13. mail kell 10 toimub traditsiooniline laevasoit Neckari, lõunasöögi vahepeatusena Neckar-gemündis. Osavõtta võivad perekonnaliikmete kõrval ka külalised. Väljastajad lõpp umbes kell 16.

Registreerida järgmistel aadressidel: A. Joenson, vir. 69 Heidelbergi 1, Postfach 3774, tel. (062 21) 216 98 või dr. H. Janson, got. 69 Heidelbergi 1, Turnerstr. 7, tel. (062 21) 309 55. Õbimisvõimeluste ettevalmistamine: Verkehrsverein, 69 Heidelberg, Hauptbahnhof, tel. (062 21) 281 71.

Kommerssist võivad osa võtta kõikide eesti korporatsioonide ja Eesti Üliõpilaste Seltsi liikmed.

Leinateateid

Hollywoodis, USA-s, suri 20 märtsil Helene Orav, sünd. 13. detsembril 1883 Voltervis.

New Jerseys, USA-s suri 20. märtsil Edmund J. Senkel, sünd. 3. mail 1910 Väike-Maarjas.

Saksamaal suri 21. veebruaril Eugenie Hangelald.

Chicagoos suri Juho Remmet.

Kentville'is, Nova Scotia provintsis Kanadas, suri 22. märtsil dr. Aksel Laretei, sünd. 2. juunil 1913 Tallinnas.

Kinnimoutis, Kanadas, suri juulis 1972 Arhitekt Mihkel Bach.

Eestis suri Emil Edmund Lääk.

Viljandis suri 21. veebruaril Arnold Tiivel, sünd. 1909 Valgas.

Fr. L. Malm in memoriam

Friedrich Malm

Viimases märtsil tabas eesti majandusteadlaste peret ootamatult raske kaotus Friedrich Malm lahkumisega elavate hulgast Göteborgis.

Alutaguse eestlaste talud on aastasadasi olnud rahvuslikeks kantsideks ida tuulte vastu. Sealsetele eesti talupoegadele oli selge, et vähesed arvu juures on võimalik säilitada oma ülekaalu ainult teadmiste koguse ja seepärast püüti lastele anda nii hääd haridust kui see oli võimalik.

Üks selliseid eestluse saari meie ida piiril oli "Malmi" talu, kus 1. juunil 1903 sündis Friedrich Malm. Juba 1921 lõpetas F. Malm Narva Kommertsgümnaasiumi ning jätkas oma õpinguid Tartu Ülikooli Õigusteaduskonna majandusteaduse osakonnas, mille lõpetas 1925, sooritades ka didaktilise seminari eksamid.

Järgmisel aastal Põllumajanduslik-kude Ühisuse Revisjoniliidu rajamisel valiti F. Malm selle revidendiks ja mõned aastad hiljem "Ühistegevuse Instituudi" asutamisel viimase juhatajaks ning raamatupidamise õpetajaks. Samal ajal töötas kadunud veel pearaamatupidajana Hüpeteegipangas, tartus.

1934 kutsuti teda ülikooli valitsuse poolt eksamineerima üliõpilasi ühistegevuse alal ning juba järgmisel aastal panganduse- ja tööstus-raamatupidamise õppetooli täitjaks, kus teda vallandati venelaste sisetungimisel 1940. Seejärel oli ta raamatupidajaks Loru piirklaasitehases ning enne kodumaalt põgenemist Põllumajanduse Panga juhatajaks Tartus. Paguluses leidis F. Malm koha Göteborgis, Götabankeni revidendina, millel kohti talis teenis kuni pensionile minekuni 1972.

Nii töö kui ka igapäevaste toimetuste juures oli F. Malm äärmiselt sõbralik, õiglane, täpne ning kohusetruu. Polnud mõeldav, et temale saadetud kiri oleks kunagi vastamata jäänud.

Iseloomustava näitena võiks mainida, et kui paguluse algpäevil 1945 sai ta Välismaalaste Komisjonilt kirja, milles soovitati pagulastele tagasi pöörduda koju, siis vastas sellele F. Malm seletusga meie olukorras elades muuseumis: "Kuna ei mina ega minu perekond pole eksinud kultuur-maailma eetikas vastu oma kodumaal, siis palun mind, minu perekonda ja teise eestlasi mitte saata pimedusse, sest minu kodumaa on suletud kõigile kultuur-maailma arusaamistele".

Edasi juhtis ta tähelepanu faktile, et kirjas esitatud väide nagu kaitskeid kirjutatud seadused nassjaid, et vasta tõele, "kirjutatud seadused on ainult surnud sõnad minu kodumaal nüüd".

Nendele arusaamistele ja tõekspidamistele jäi F. Malm kindlaks kuni oma surmani.

Akadeemiliselt kuulus F. Malm korporatsioon Rotalia perre. Kaasvõttelele on Malmi kodu, nii Tartus kui ka Lorus mõrgete mändide all, alati olnud avatud hubasteks tundi-deks ja need kaasvannad, kes oma kõrgemat haridust ammutasid Tartus, meenutavad F. Malmi kui energilist eestvõtteajat kaasvõttelele ühise-mugava kodu muretsesemisel Emajõe kaldale.

Koos leinaja abikaasa, nelja poja ja nende perekonnaliikmetega, samuti õdede-vendadega nii kodumaal kui ka vabas maailmas, seisisavad ka-

vanadels Alatoitlus Torontos!

TORONTO — Torontos korraldati hiljuti sotsiaal-alu uurimus, mis näitas, et kümned tuhanded perekonnad Torontos kannatavad alatoitluse all.

Need on peamiselt perekonnad, kes elavad riiklikust abirahast mis kahele isikule keskmiselt ulatuvad 324 doll. piiridesse. See on "sissetulek", mille pealt riik tulumaksu muudugi ei nõua. Kuidas Toronto "vaeete" olukorda parandada, selleks esitas seitsmenda linnaajal linnarühnik ettepaneku, et ölu, vein ja karutlipisakad (potato chips) tuleksid vitamiiniseerida, nii et alatoitunud rahvaklass seal kõik vajalikud vitamiinid ja toidained kätte saaks. Miks töötatööline just ölut, veini ja kartulilipsakaid tarvita peab, on jällegi omaette probleem tänapäeva hellitatud ühiskonnas.

Korteri-maja

TORONTO (VE) — Eesti Abistamiskomitee Kanadas korraldab aastapeakoosolekut, mis peeti mõeldud pühapäeval Toronto Eesti Majas, andsid arh. G. Laikve ja ins. L. Maimets koosolekule ülevaate Toronto Abistamiskomitee krundile kavandatava korterimaja kohta, mis on mõeldud peamiselt vanadele inimestele vanaduspäevade teemiseks.

Uues majas, mis on osalt 5-ne ja osalt 7-e korruseline on ettenähtud 90 suuremat ja väiksemat korterit, millede hinnaks on vastavalt 15.150 ja 11.550 dollarit.

Enn Toona suri Eestis

Pärnus suri 22. märtsil näitleja, la lavastaja ja dramaturg J. Enn Toona 64. a. vanuses.

Enn Toona tuli lavale a. 1935 Tallinna Dramastudio teatris, mängides Tamsaare Andrekut Särevi dramatiseringus "Härra Mauruse esimees järgu koolis". Järgmisest hooajast peale oli ta "Tõelisteatris ansambli, tegutsedes nii näitlejana kui lavastajana. Olupatsiooni ajal on ta töötanud Noorsooteatris ja Viljandi Ugala, juhtis seitsme aastat "Kultuuribaasi" näiteringi, 1958–1960 oli ta Pärnu teatri peanäitejuhiks, siis filharmoonia rezhissööriks, teatriühingu sekretäriks ja aastatel 1964–1969 uuesti Pärnu teatri peanäitejuht. Sellelt kohalt läks ta pensionile.

svennad Rotaliast ühes arvuka kogu sõprade ning tuttavatega pirsasilmil Friedrich Malmi käpa ümber ja soovivad:

"Puhka rahu — armas Priit!"

JÜRI ADILA

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

A. C. Andersson

Begravnings- och Eldbegränsbyrå

Östra Larmgatan 14, Göteborg
pöki vastu NK P-maja
Tel. 031/11 53 06 - 11 90 46
Korter 23 41 52 - 15 69 41

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused

Eestlased on ainuke vähemus Rootsis, kel on kaks korda nädalas ilmuv informatsioon- ja uudiste-leht päevaajakirjanduse tüübist, eestluse häälekandja

EESTI PÄEVA-LEHT

Seda eelist on eesti rahvusgrupil põhjust hoida üldise kogunemisega tellijaskonda. Rootsi ajakirjandusel on rasked ajad ja neile antakse riiklikku abi. Eesti ajalehte ei aita aga keegi muu kui eestlased ise. Seepärast on oluline, et

kõik eestlased on eesti ajalehe TELLIJAD

Helistage EPL talitusele tel. 08/21 84 46. Paneme Teile ajalehe käima. Või tellige otse kõikidest postiasutustest Rootsis ja Skandinaavias.

Leinateateid

Rakveres suri 19. veebruaril Anna Helene Vilbre, sünd. 27. jaanuaril 1888 Vohnjas, Virumaal.
Stockholms Rålámshovi haiglas suri 24. märtsil dr. Hans Ritson.

Armast kolleegi ja sõpra
Karl V. Algvere't

mälestavad leinas

ELMAR KOHH

PAUL KOOL

EVALD KUIV

JOHANNES KÕRESAAR

HELMUT PAGI

ALEKSANDER PALS

EDGAR PUIDE

VALDAR PÖDER

ALEKSANDER RAUKAS

TÕNIS SALUM

HELMUT TALTS

abikaasadega

BORIS KULDBERE

ZOJA RASKASOV

Unustamata armast õde

Johanna Sleet'i

Sünd. 2.1.1902 Haapsalus

Surn. 2.3.1973 Haapsalus

mälestab sügavas leinas

ÕDE

pereconnaga Rootsis

Puhka rahus!

Kallist õde

Alide Vilberg'i

Sünd. 15.9.1919 Pranglis

Surn. 3.4.1973 Pranglis

mälestavad sügavas leinas

ÕDE ALMA

pereconnaga

VEND JOHANNES

EEL KIRIK

STOCKHOLM: Peapiiskoplik kog. Gaidide-skautide lipk. jürip. jumalat. 15/4 kl. 14 Jakobis, kog. õp., oreil H. Kiisk, laululehed.

ALINGSÅS: Maakirikus 14/4 kl. 14 jumalat. õp. Kool, oreil PG Strömberg, laululehed.

GÖTEBORG: Cbg-Lääne-Rootsi kog. jürip. jumalat. Kristiines 15/4 kl. 14 õp. Kool, oreil PG Strömberg, laulgrupp Lemmikud, laululehed S. Reede jumalat. 20/4 kl. 14, õp. Tõldepp, laululehed.

GÖTEBORG: Ev. Lut. Cbg kog. S. Reede jumalat. St. Paulis 20/4 kl. 15.45, õp. Wilund, solist J. Peetso, oreil L. Lindblom, laululehed.

KOPENHAAGEN: Hans Tavsens kirikus jumalat. 19/4 kl. 16, õp. Rebane, oreil E. Pöhl, armulaud, laululehed.

LUND: Kloostri kirikus jumalat. 20/4 kl. 19, õp. Rebane, oreil E. Pöhl, armulaud, laululehed.

MALMÖ: Saksa kirikus jumalat. 20/4 kl. 16, õp. Rebane, oreil E. Pöhl, armulaud, laululehed.

NORRKÖPING: Mattensens S. Reede jumalat. 20/4 kl. 14.30, õp. Kool, oreil H. Pilrimets, segakoor J. Åro juhat., armul., laululehed.

ROOTSI EV; LUT. KIRIK

STOCKHOLM: Hägerstensi kog. 15/4 kl. 14 kontsertjumalat. Kaastegavad A. Pisuks, A. Kõdar, oreil H. Angser, 20/4 kl. 17 jumalat. armulauaga.

EESTI AP. ÕIG. KIRIK

STOCKHOLM: Püha Nikolai Peeskirik, 14/4 kl. 18 Issanda jeeusaalemma min. õhtuteen. pajuokste õnnist. Piht. 15/4 kl. 11 ligurgia armulauaga. 19/4 kl. 18 Issanda kannatuste mälest. 12 evang. lugemine. 20/4 kl. 14 Issanda matmisteen., piht. 21/4 kl. 9.30 piht, liturgia, armul. 21/4 kl. 22.30 Kristuse ülest. püha, paasapüha teenl, liturgia, armulaud. Küllalivalmulikud. Saade raadio 1. progr. umbes 22.50. 22/4 kl. 15 paasapühapäeva õhtuteen. 23/4 kl. 11 Kristuse ülest. liturgia rootsi k.

GÖTEBORG: Guldhedeni ortodokskirik. 15/4 kl. 11 Issanda Jeeusaalemma min. liturgia, piht, preester Poska. 19/4 kl. 18 Issanda kannatussev. lugemine, preester Poska. 21/4 kl. 21 ülestõusmise püha teen.

HALMSTAD: Olai Petris 23/4 kl. 12 piht, liturgia, armulaud. Preester Poska.

SOOME ORTODOKSKIRIK

NORRKÖPING: St. Olai kabelis Trozellig, 16 liturgia soome ja eesti keeles 15/4 kl. 11, ülempr. Juhkam.

VABAKIRIKUD

STOCKHOLM: Anergari, Kungsholms 23 jumalat. 15/4 kl. 16, Issanda surma mälest.

STOCKHOLM: Eesti Nelipühi Kirik, Brävallag. 11, 15/4 kl. 10 pühapäevakool, kl. 11 jumalat., A. Laur, koor, noored. 16/4 kl. 19 gitarigrupp. 20/4 kl. 11 kõneleb H. Söderholm Torontost, lauluteek., Kristuse surma mälest. Ülestõusmispuhade konverents. 21/4 kl. 17 avajumalat. 22/4 kl. 10 palve, kl. 11 jumalat., kl. 15.30 ristimisjumalat. 23/4 kl. 10 palve, kl. 11 jumalat., kl. 15 lõpujumalat.

Minister

Heinrich Laretei'd

mälestab

FESTI KORPORATSIIONIDE LIIT

1000-mehe malevõistlus

Tänavusel 1000-mehe-malevõistluses Stockholmis mängis ka mõõdu- nult aasta võitja, Falköpingi noor eestlane Jaan Eslon, kes oma grupis võitis kõik vastased ja sattus poolfinaalis gruppi võitluse parimatega, m.h. J. Lundiniga, kes oleks seekordse võistluse võitnud, kui ta poleks kaotanud pool punkti just Eslonile viigi näol.

Eslon, kes Lundini viigipakkumisi vastu ei võtnud, sattus edasimängimisel ajahädasse ja pakkus viiki, mille Lundin aktspteeriski, alles siis määrgates, et Eslon on aja ületanud. Aga teha polnud midagi. Teine eestlane Albert Kiibus saavutas oma grupis 7,5 punkti ja jõudis nii poolfinaali.

Rootsi tunnustus P. Koreale

Rootsi valitsus otsustas reedel toimunud koosolekul anda de jure tunnustus kommunistlikule Põhja-Koreale. Teate tunnustamisest andis välisminister Krister Wickman isiklikult üle sotsiaaldemokraatide piirkonnakonverentsi saadikutele Söderfältjes.

Samal ajal teatas ka Soome valitsus, et ta on de jure tunnustanud nii Põhja- kui ka Lõuna Koread kahe erineva riigina. Taani ei ole veel Põhja-Koreale tunnustust andnud, kuid on lubanud seda teha peatselt.

Israel...

Algus lk. 1

võidakse korraldada ka tulevikus. Praegusel juhul aga on võimatu respektideid Liibanoni territooriumi puutumatust, kuna Liibanon igati soovib palestina-terroristide tegevust.

Gerilja esindajad mürgivad, et kolme juhi kaotus on teadagi raskest loogikas, "kuid meie ei mõtle alistuda".

Välisvaatlajad Beirutis on aga veendunud, et Liibanon edaspidi kaotab palestina-gerilja tegevust rangelt piirata. Nii palju oli aktiivist siiski kasu. (EPL/JA).

Vancouveris, Kanadas, suri 28. märtsil Julia Kolik, n-na Suu, sünd. 13. jaanuaril 1911 Muhu saarel.

lat. Peakõneleja Herbert Söderholm abik ja külalised. Solistid, noored, koor. Jumalateenistuste vaheljal tootlustamine.

STOCKHOLM: Normalmni Bapt-Kirik, Norrtullsg. 37 jumalat. 15/4 kl. 15, A. Vaim jt. 20/4 kl. 15 jumalat. Kristuse surma mälest. O. Loogna.

BORÅS: Carolis jumalat. S. Reedel 20/4 kl. 15, õp. Kodres, armulaud, laululehed.

ESKILSTUNA: Filadelfia, Smedjeg. 23, jumalat. 15/4 kl. 13, H. Laur, V. Lindma. 24/4 kl. 19 eesti-rootslaste jumalat., H. Söderholm Torontost. 25/4 kl. 19 eestik. jumalat., H. Söderholm.

GÖTEBORG: Blå Bandet, Erik Dahlbergsg. 10, jumalat. 15/4 kl. 11, kohal. vennad. S. Reedel 20/4 kl. 11 jumalat., R. Kaups USA-st. Ülest. pühade ajal jumalat. ei ole.

GÖTEBORG: Smyrna E. Kogudus, Parkg. 1, 14/4 kl. 18.30 piibli ja palvet. 15/4 kl. 15 jumalat, J. Faltis, pühapäevakool, 20/4 kl. 15 jumalat., A. Milder, 22/4 kl. 15 jumalat. Mitmed kõnelejad, juhat. K. Verendel. Pühapäevakool jääb ära.

HELSINGBORG: Korskyrkan, Trädgårdsg. 19, jumalat. 15/4 kl. 14, R. Lindström.

Kuusg. 26, jumalat. 15/4 kl. 17 ja 19/ NORRKÖPING: Tabernaakel, UPPSALA: Eesti Kodu, Geijersg. 4, kl. 17 Issanda surma mälest.

12, valmulik lauluõhtu 14/4 kl. 18 A. Laur, A. Roos.

Huumorit

Liftis. Üks sõitja ütleb liftimehele: "Kolmandale korrusele".
"Ja teie?" küsis liftimees kolmandalt mehelt.

"Ei kuskile. Ma sõidan ainult selleks, et oma kurba saatust unustada."

Kohalik elu

ESKILSTUNA

Tänavavalitus Minu südamlikum tänu kõikidele sõpradele, kes mind minu tähtpäeva puhul meelde tuletasid.

Austusega:

VANA TONIS

Ettevaatust kalooriajahiga!

Paljud, kel on kehakaalu hoidmisega raskusi, vähendavad oma söögiportsoneid või hüppavad koguni söögiaegadest üle.

Sellega pääseb küll kalooriatest, kuid samaaegselt kahjuks ka teistest tarvilikkudest ainetest nagu mitmesugused mineraalained, proteiinid ja vitamiinid. Need ained on organismil hädasti vaja.

Nüüd on MARABOU hakanud valmistama üht uut söögiainet — BALANS — mis on just mõeldud mitteküllaldase toidu täiendamiseks.

BALANS on kalooriatevane, kuid rikas proteiinidest, vitamiinidest ja mineraalidest.

BALANSI on kolme maitsega: kakao-, ja kaeratummimaitsega.

För den som har svårt att se, höra eller röra sig...

... finns en ny broschyr som ger besked om
• vilka kostnadsfria hjälpmedel som finns
• hur man får dem

Broschyren finns på postkontor, apotek, försäkringskassor, sjukhus, socialbyråer och hos distriktsläkare (provinsialläkare) och distriktsköterskor.

Handikappinstitutet

Socialstyrelsen

Rootsi televisiooniprogramm

TV Lördag

TELEVISION 1

Suomenkieliset ohjelmat:
Finskpråkiga program:

10.00 Saako Laulaa? Suomen mustalaisperinnettä. Vanha mustalaisperinne on katoamassa Suomesta. Fär man sjunga? Färg. Om den finländska zigenartraditionen. Textat på svenska.

10.25 Tavallinen tapaus. Työtapaturman seurauksia yksilön ja hänen perheensä kannalta muutamien esimerkkitapausten valossa.

Ett helt vanligt fall. Olycksfall i arbetet. Vilka blir följden för den skadade och hans familj? Textat på svenska.

11.00 En français. Färg. 12. Ecriture et paroles.

11.15–11.45 Filma själv. Färg. 4. Klippning. Textat.

16.35–17.45 Regionalt: Magasin väst. Färg. Månadsmagasin över västra distriktet.

16.35 ca Aktuell reportage.

16.35 ca B64 revolutionen i Haga pojkar! Torsten Henriksen porträtteras av Bengt Röhlander och Lars Ulvenstam.

17.15 ca Västsvensk 20-tal. Journal-filmer från Halmstad, Borås och Uddevalla.

17.20 ca Aktuell debatt. Programledare: Anette Carlsson. (Västra regionen)

17.55 Helgöalmsringning. Färg. Från Nävertorpskyrkan i Katrineholm.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt, väder.

18.05 Aktuell i veckan. Färg. Textat.

18.30 Fransmannens Frankrike. Färg. Engelsk reportageserie. Den här gången besöker vi den lilla staden Carennac just som årets stora marknadsfest hålls.

19.00 "Snus-extra". Färg. En stund med The Dubliners, fem irländska musikanter.

19.30 Nairobi. Färg. Den engelske TV-reportern Anthony Smith besöker ett par av världens största nationalparker. Ikväll Nairobi-parken i Kenya.

20.00 Den gyllene pilen. Färg. Nordiskt tävlingslek. Programledare: Knut Björnsen.

21.00 Aktuell med TV-nytt, sport och väder.

21.30 Bordennis-VM — semifinal-matcherna. Färg. Bengt Grive.

23.00 19.55 TV-nytt, väder.

TELEVISION 2

15.40 I krig för fred. 1000 miljoner per år satsar världens länder på freden — den militära freden. Många anser att det är en nödvändig investering. Men är den lönsam och lyckad?

16.15 Krig och fred. Färg. 12. Muller ur folksat djup.

17.9 Stora visor för små och små visor för stora. Färg. Medan solen lyser om havet blå. Text Lars Forssell och musik Bengt Ernyd.

Medverk: Hans Alfredson, Bengt Ernyd, Lars Forssell, Ninni Hellquist, Grynnet Molvig, Ulla Sjöblom. Textat.

17.37 TV-nytt, väder.

17.30 Ljuckobussen. Färg.

17.35 Muntan. Färg.

18.00 Black Beauty — engelsk äventyrsfilm. Färg. 2. Armehästen. I rollerna: William Lucas, Charlotte Mitchell, Judi Bowker, Roderick Shaw.

18.20 Natur i förvandling. Färg. Den engelske författaren Henry Williamson återvänder i det här programmet till den gård som han på 30-talet brukade på traditionellt sätt. Han berättar här om hur nya bruksmetoder påverkat djur och naturliv.

19.20 Liv i fara. Färg. En bilolycka har inträffat. Vad gör du?

19.30 Rapport med TV-nytt, väder och sport.

20.00 N. P. Möller, fastighetsköpare. Färg. Underhållning av Frank Andersson, Aacques Werup och Åke

Whitney. Regi: Håkan Ersgård. Fjärde händelsen: Återseenden. I rollerna: Nisse Ahlrot med hundden Kalle, Lars Hansén, Carl Billquist m.fl.

20.30 Veckan som gick... Färg. Eller 7 dagar på 30 minuter. Programledare: Gary Engman.

21.00 Ung man med trumpet. Amerikansk långfilm från 1950. Regi: Michael Curtiz.

Medverk: Kirk Douglas, Laurence Bacall, Doris Day.

22.50–22.55 TV-nytt, väder.

TV Söndag

TELEVISION 1

Suomenkieliset ohjelmat:
Finskpråkiga program:

10.00 Uutisviikko.
Nyhetsvecka.

10.20 Hyrrä. Ohjelma leikki-ikäisille ja heidän vanhemmilleen.

Suuran — för barn i lekåldern och deras föräldrar. Textat på svenska.

10.35–11.00 Ihmisistä on kysymys.
Det gäller människor. Färg. Om människans möjligheter att förändra sina livsvillkor. Textat på svenska.

12.30–13.00 Så trodde man förr. Färg. Del 5. Textat.

13.15 Regionalt: Mitt hus och min trädgård. Färg. Sören Engelbrektsen pratar praktiskt med villa- och sportsvitefolk. (Södra regionen)

14.35 Start 4. Färg. Engelska för vuxna.

14.00 Bordennis-VM. Färg. Från finalen. Bengt Grive.

15.30 Ryska kortfilmer. Färg. Vi söker BLÄCKPUMPEN, Oss datorer emellan och Barboss gästar Bobik.

16.25 Världen i fokus. Färg.

16.55 Vetenskap och forskning. Färg. Helt nya rön om cannabis (hasch) kommer från ett svenskt forskargrupp. Bengt Feldreich har följt gruppens arbete.

17.25 "...gjorde jag mig en boning ytterst i havet". Färg. Kring ett unikt kapellbygge i St Anna skärgränd i Östergötland — Capella Eumenica.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt, väder.

18.05 Bordennis-VM. Färg. Från finalmatcherna. Bengt Grive.

18.45 Vi kräver en framtid... Ett Moment-program om hur människor i Västerbotten gör sin egen utställning om sin historia och om sina villkor i dag.

19.15 Masker från Venedig. Färg. 2. Zanni och stråtrövaren. Minutater från Italien av Teatro Foscari-gruppen.

19.30 Good old days. Färg. Engelsk music-hallunderhållning från City Variety Theatre i Leeds.

20.10 Kvartetten som sprängdes. Färg. Del 3: Svarta flor...

I rollerna: Peter Harryson, Hans Alfredson, Angelica Lundqvist, Jan Henriques, Olle Pahlén, Nils Asblom, Hans Klinga, Gösta Ekman, Thord Carlsson, Keve Hjelm, Jan-Olof Strandberg, Ernst-Hugo Järegård, Georg Adelly, Gunnar Ossianer, Pierre Lindstedt, Per Grundén.

21.00 Aktuell med TV-nytt, väder.

21.30 ca Sportspegl.

22.00–22.05 TV-nytt, väder.

TELEVISION 2

9.50 Bitte 2. Färg.

10.00–10.30 Våra massmedier. Framtidens massmedier.

10.30 Scener ur ett äktenskap. Färg. Av Ingmar Bergman. Del 1. Oskuld och panik.

Medverk: Liv Ullmann, Erland Josephson, Bibi Andersson, Jan Malmsjö, Anita Wall, Rosanna Mariano, Lena Bergman. Textat.

15.25 Ishockey-VM. Färg. Sovjet-Sverige. Lars-Gunnar Björklund. I första pausen:

16.00–16.10 ca Volleyboll — en sport för många. Färg. Kanadensisk kortfilm.

I andra pausen:

17.00–17.10 ca TV-nytt, väder.

17.10 ca Ishockey-VM. forts. Färg.

18.00 De rödas uppror. Färg. Del 4. Lösländer.

Medverk: Hans Jungmark, Mats

Nordström, Christer Strandberg, Roland Borén, Berit Augustsson m.fl.

18.30 Vi i femman. Färg. Frågetävling för femteklassister. Programledare: Berndt Friberg.

19.15 Den gamla jazzbion. Leif "Smoke Rings" Anderson presenterar jazzföreläsning vi minns från 30- och 40-talen.

19.30 Rapport med TV-nytt, väder, sport.

20.10 Utmaningen. Färg. Behöver vi fräslas? I Utmaningen diskuteras denna gång fräslingsen. Katolska frikyrkopastorn Lars Lindberg utmanas. I en inledande film presenteras vad fräslings i dag kan innebära i tredje världen. Programledare: Per-Arne Axelsson.

20.40 Musik på spel — första. Färg. Hasse Tellenar presenterar det mesta i dragspelsväg och lite till.

21.00 Utmaningen. Färg. Tittarna har möjlighet ringa till Utmaningen och prata med Catharina Broomé och Lars Lindberg.

22.00–22.05 TV-nytt, väder.

TV Måndag

TELEVISION 1

Skol-TV:

8.30–8.55 Biologi. 9. Vi undersöker miljön. Gymnasiet.

9.45–10.05 Vård och nöd. 1. Vad är vård? Högstadiet.

10.10–10.30 Näringar och yrken i Norden. 2. Papper. Högstadiet.

11.15–11.45 Filma själv. Färg. 4. Klippning.

16.30–16.45 Snickar-Holgers verkstad. Färg. Holger hjälper polisen med den trasiga gasmasken och visar ljudböckerna för Astolf.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt, väder.

18.55 Modern gymnastik. Rysk film om plastik, grace och musikalitet.

Natali. Rysk film om den kvinnliga gymnasten Natasya Kutjinskaja.

18.30 Halvsju. Färg.

19.30 Polisen hos Stockers — engelsk film. Färg. Regi: Jack Gold.

I rollerna: Bryan Marshall, Jane Laportelle, Gareth Thomas.

20.55 Julia och Romeo. Färg. Tjeckisk tecknad satir på den berömda balkonscenen.

21.00 Aktuell med TV-nytt.

21.30 Väder.

21.35 Pejling. Aktuell studiodebatt under ledning av Herbert Söderström.

22.55–23.00 ca TV-nytt, väder.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.

17.30 Den förtrollade karusellen. Färg.

17.55 Fågel, fisk eller mittenellan: Svanen. Färg.

18.00 Våra folksjukdomar. Färg. Ryggont. Medverk: bla prof Carl Hirsch och doktor Bengt Tufvesson. Programledare: Göran Karlefors. Textat.

18.30 Blixt Gordon och purpuröden. I huvudrollen: Buster Crabbe. Del 7. I de dödas rike.

18.50 Ställ upp. Färg. TV 2:s talang-jakt landet runt. I kväll: Bohuslän. Programledare: Fredrik Belfrage.

19.20 Regionalnytt.

19.30 Rapport med TV-nytt och väder.

20.00 Ebhens folk — reportage från japanska televisionen om hur människorna vid Ariake-havet i syd-västra Japan livnar sig på lotusodlingar och slumkryparfångst. Färg.

20.30 Krutbiggan — engelsk komediserie. Färg. I huvudrollerna: Arthur Lowe, John Le Mesurier och Clive Dunn.

21.00 "Ören, ören..." Färg. Ett program om några leprasjuka människor av Jan Andersson och Gary Engman.

21.30 Kvällsöppet. Färg. Birgitta Sandstedt med gäster.

22.15–22.30 TV-nytt, väder.

TV Tisdag

TELEVISION 1

11.00–11.15 Start 4 — engelska för vuxna. Färg.

Skol-TV:

13.10–13.30 Liv under mikroskop 3. Högstadiet.

13.35–13.55 Fysik åk 7. 2. Elektricitet — färar och skydd. Högstadiet.

14.00–14.20 En naturtyp om våren. Färg. Lövön. Högstadiet.

Förskoleprogram:

14.30–14.55 Om — att börja skolan.

16.30–16.45 Söptippen — film av Lars Holte och Lena Hellman. Färg.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt, väder.

18.05 Prylar och grejor. Färg. I dag arbetar vi med sten.

18.30 Halvsju. Färg.

19.50 Bugle — engelsk serie med Adam Faith. 1. Ajöss fångelse.

20.20 Skriet från träsket. Färg. Kanadensisk film om hur schaktning och utdikning drabbar fågellivet i träskmarker och vid sjöstränder.

20.30 Larry Adler — munspelare. Färg. Den amerikanske munspelsvirtuosen gästar Humphrey Burton i den engelska serien "Music in the Round".

21.00 Aktuell med TV-nytt.

21.30 Väder.

21.35 Insyn: Den dyra luftaffären. Färg. I Sverige har svaveldioxiden framställt som en stor miljöbov.

Naturvärdsverket har krävt och fått igenom en minskning av svavelhalten i eldningsolja. Det kostar hundratal miljoner kronor per år. Sören Larsson och Ulf Källström berättar om den dyra affären och intervjuar vetenskapsmän som hävdar att pengarna är bortkastade.

22.05 TV-nytt, väder.

22.10–22.25 En français. färg. 13. Apres la pluie, le beau temps.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.

17.30 Den förtrollade karusellen. Färg.

17.55 Fågel, fisk eller mittenellan — katten. Färg.

18.00 Paris, Paris. Färg. En poetisk-satirisk skildring utan ord av världsmetropolens under 24 timmar.

18.30 Blixt Gordon och purpuröden. I huvudrollen: Buster Crabbe. Del 8. Flammande avgrund.

18.50 Naturväktarna. Färg. Carl Edellstam och Carl H. Lindroth tittar på insända filmer. Programledare: Swiss Östgren.

19.20–19.30 Regionalnytt.

19.30 Rapport med TV-nytt och väder.

20.00 Puttes tips. Färg.

Svensk 30-talsfilm:

20.05 Försel. Gamla stan. Svensk kortfilm från 1931 av filmteoretikern Stig Almqvist och författarna Artur Lundkvist, Erik Askund och Eyvind Johnson.

20.20 Vi som går köksvägen. Svensk långfilm från 1932. Regi: Gustaf Molander.

I rollerna: Mathias Taube, Tutta Rolf, Anna Ohlin, Åke Ohberg, Ally Halling.

21.55 Dokument utifrån. Färg.

22.35 TV-nytt, väder.

22.40–22.55 Kvällsöppet. Färg. Birgitta Sandstedt med gäster.

23.00 Ronden. Färg. Vem blir fet och

varför?

20.25 Camague — det förlorade landet. Färg. Camague i Sydfrankrike är ett unikt område i Europa — ett fascinerande och förvirrande land dött att försvinna genom hänsynslös exploatering. Denna film av Marianne Ahne försöker fånga dess paradoxer.

21.00 Aktuell med TV-nytt.

21.30 Väder.

21.35 The Queen — amerikansk film från 1967 av Frank Simon. Färg. I intervjuer och reportageavsnitt får vi möta deltagarna i den årliga tävlingen om titeln "Miss All-American", en skönhettstävling för transvestiter.

Medverk: Jack Doroshov, Richard "Harlow", Finocchio, Crystal, samt Andy Warhol, Larry Rivers, Edie Sedgwick, Terry Southern m.fl.

22.10–22.45 TV-nytt, väder.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.

17.30 Den förtrollade karusellen. Färg.

17.35 Det bara händer — dockspel. Färg.

18.00 Tollarparn spelar Bud Powell. Färg. Pianisten Jan Tollarparn Eriksson spelar musik av Bud Powell.

18.30 Herrskap och tjänstefolk. Färg.

19.20–19.30 Regionalnytt.

19.30 Riksbildning.

19.30 Rapport med TV-nytt och väder.

20.00 Scener ur ett äktenskap av Ingmar Bergman. Färg. Del 2. Konsten att sopa under mattan.

Medverk: Liv Ullmann, Erland Josephson, Gunnel Lindblom, Barbro Hiort af Ornnäs.

20.40 Bengt Heintze — glasblåsarmästare. Färg. Ett porträtt av en glasblåsare på Kosta. 54 års arbete på bruket och 12 formgivares glasblåsarmästare.

21.00 Reportage från direktredaktionen. Färg.

21.55 Kvällsöppet. Birgitta Sandstedt med gäster. Färg.

22.20–22.55 TV-nytt, väder.